

Laulut ja lorut positiivisen
vuorovaikutuksen ja kielen
kehityksen tukena päiväkodin
arjessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosionomi
Sosiaalipedagogisen
varhais- ja nuorisokasvatuksen ja
perhetyön polku
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Hanna-Mari Jalava
Emilia Keränen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi AMK

JALAVA HANNA-MARI
KERÄNEN EMILIA:

Laulut ja lorut positiivisen vuorovaikutuksen ja kielenkehityksen tukena päiväkodin arjessa

Sosiaalipedagogisen varhais- ja nuorisokasvatuksen ja perhetyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 49 sivua 22 liitesivua

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö. Käytimme nimitystä kehittämistyö, koska toiminnassamme kehitimme varhaiskasvattajien ja lasten vuorovaikutusta sekä kielen kehitystä. Sovelsimme laulujen ja lorujen käyttöä lempeän ohjaamisen menetelmänä. Kehittämistyön aiheena oli laulut ja lorut positiivisen vuorovaikutuksen- ja kielenkehityksen tukena päiväkodin arjessa.

Kehittämistyön tarkoituksena oli laulujen ja lorujen avulla tukea suomen kielen kehitystä lapsilla, joilla on suomi toisena kielenä sekä edistää positiivista vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä. Kehittämistyömme valmis tuotos oli opas nimeltään ”Laulaa luritellen, lorutellen”. Kokosimme oppaaseen helposti päiväkodin arjessa käytettäviä lauluja ja loruja aihealueittain. Näitä aihealueita olivat arjen eri tilanteet, kuten pukeutumistilanteet, wc:ssä käynti ja käsien pesu, päivälepo sekä erilaiset siirtymistilanteet. Oppaassa oli loruja myös tunteiden käsittelyyn. Oppaassa oli esimerkkejä siitä, millä eri tavoin lauluja ja loruja voi käyttää lasten kanssa toimiessa. Oppaan ulkoasua muokkasimme lasten piirtämällä kuvilla. Oppaan tarkoitus oli innostaa päiväkodin työntekijöitä käyttämään lauluja ja loruja työssään.

Päiväkotimaailma on nykyään kovin hektinen ja siksi olisi tärkeää pysähtyä ja olla läsnä lapselle sekä luoda kiireetöntä vuorovaikutusta. Kehittämistyömme korosti vuorovaikutuksen tärkeyttä ja lapsen kohtaamista, jota voidaan helposti toteuttaa päiväkodin arjessa. Meillä oli myös tarvetta lisätä omaa tietämystämme laulujen ja lorujen käytöstä varhaiskasvatuksessa kielenkehityksen ja vuorovaikutuksen tukena.

Teimme kehittämistyön yhteistyössä Lahden kaupungin, Liipolan päiväkodin lapsiryhmän kanssa. Ryhmässä oli kolme työntekijää, kaksi lastentarhanopettajaa, yksi hoitaja ja 24 lasta. Lapset olivat iältään 3-5-vuotiaita. Ryhmässä oli useita lapsia, joilla on suomi toisena kielenä. Varmistaaksemme ryhmän lasten yksityisyyden suojaa, emme julkaisseet ryhmän nimeä.

Asiasanat: varhaiskasvatus, päiväkotito, positiivinen vuorovaikutus, kielen kehitys, suomi toisena kielenä, laulut ja lorut

Lahti University of Applied Sciences
Bachelor's Degree Programme in Social Services
JALAVA, HANNA-MARI:
KERÄNEN, EMILIA:
Songs and nursery rhymes in daily kindergarten life
Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children, Young
People and Families, 49 pages, 22 pages of appendices

Spring 2018

ABSTRACT

This functional thesis is a development project for kindergarten and preschool. We advanced communication among the employees and children, as well as to support language development. Songs and nursery rhymes were applied as a gentle guiding method.

The main objective of the thesis was to support Finnish language development via songs and nursery rhymes in children who speak Finnish as a second language and to enhance positive interaction between the children and staff. The name that was generated is "Singing with nursery rhymes". The themes of the songs and nursery rhymes in the guidebook we collected that are easy to use in daily kindergarten life. The themes include bathroom behaviour, hand washing, afternoon naps and different transition situations. The guide also includes rhymes for dealing with feelings. It has examples how to use songs and rhymes with children. These kindergarten children animated the guide. The purpose was to inspire kindergarten staff to use songs and nursery rhymes at their work.

Kindergarten world is very hectic these days, thus it is important to stop, be there for the child and interact in no rush. Our development project highlights the importance of the kindergarten interaction and meeting encounters that are easily implemented in the daily bases. We also improved our knowledge on using songs and nursery rhymes to support in language progress and communication.

This development project was made in cooperation with Lahti City's Liipola Kindergarten group. The group had three staff members, two kindergarten teachers, one child-minder and 24 children. These children were 3-5 years old. The group consisted of several children that speak Finnish as their second language. Due to privacy issues, the group's name will not be published.

Keywords: early childhood education, kindergarten, positive interaction, language development, Finnish as a second language, songs and nursery rhymes

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tausta ja tarve kehittämistyölle	3
2.2	Kehittämistyön toimijat	4
2.3	Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet	4
2.4	Aikaisemmat tutkimukset	4
3	VARHAISKASVATUS KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ	7
3.1	Varhaiskasvatusta ohjaavat lait	7
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelma pedagogiikan taustalla	8
3.3	Lapsen osallisuus päiväkodin arjessa ja AAC:n käyttö osallisuuden tukena	9
3.4	Musiikkikasvatus päiväkodissa	12
4	LAPSEN KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LAULUJEN JA LORUJEN AVULLA	13
4.1	3-5-vuotiaan lapsen kielen kehitys	13
4.2	Kielen kehityksen tukeminen suomen ollessa toisena kielenä	15
4.3	Kielen kehityksen tukeminen laulujen ja lorujen avulla	17
5	POSITIIVISEN VUOROVAIKUTUKSEN EDISTÄMINEN LAULUJEN JA LORUJEN AVULLA	19
5.1	Vuorovaikutus ja tunnetaidot	19
5.2	3-5-vuotiaan lapsen vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittyminen	21
5.3	Positiivisen vuorovaikutuksen tukeminen laulujen ja lorujen avulla	22
6	KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS	24
6.1	Eteneminen	24
6.2	Kehittämismenetelmät	28
6.3	Tiedonkeruumenetelmät	29
7	OPPAAN RAKENTUMINEN JA EETTINEN POHDINTA	32
7.1	Oppaan tarkoitus ja tavoite	32
7.2	Etiikka oppaan tekoa ohjaamassa	34
8	ARVIOINTI	36

8.1	Oppaan arviointi	36
9	POHDINTA	40
10	LÄHTEET	43
	LIITTEET	50

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee laulujen ja lorujen käyttöä päiväkodin arjen eri tilanteissa. Toimeksiantajamme on Liipolan päiväkotinä, jonka kanssa teimme kehittämistyön vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen edistämiseksi päiväkodissa.

Tarkoituksenamme oli laulujen ja lorujen avulla tukea suomen kielen kehitystä lapsilla, joilla on suomi toisena kielenä sekä edistää positiivista vuorovaikutusta aikuisten ja lasten välillä. Tämän kehittämistyömme valmiina tuotoksena syntyi "Laulaa luritellen, lorutellen" -opas, johon olemme koonneet loruja ja lauluja sekä esimerkkejä niiden käytöstä arjen eri tilanteissa.

Varhaiskasvatus on ollut muutosten kourissa viime vuosina. Uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.8.2015. Laissa on huomioitu varhaiskasvatuksen kehittämisen näkökulma ja lasten oikeudet. Toisaalta taas aikuisten ja lasten välistä suhdelukua on nostettu. Miten siis varmistaa lapselle laadukas varhaiskasvatus, kuten laki ja uusi varhaiskasvatussuunnitelma vaativat, kun lapsia on enemmän yhtä aikuista kohden? Tässä kehittämistyössä olemme korostaneet lapsen kohtaamisen tärkeyttä. Kiireessäkin on tärkeää pysähtyä hetkeksi ja olla läsnä lapselle. Tämä ei vaadi erillisiä varhaiskasvatustuokioita, vaan onnistuu helposti arjen eri tilanteissa.

Opinnäytetyömme teoriaosuus lähtee liikkeelle kappaleessa kaksi kehittämishankkeen lähtökohdista, jossa selvitämme kehittämishankkeen taustan ja tarpeen, kehittämishankkeen toimijat ja sen jälkeen tarkoituksen ja tavoitteen. Kuvaamme myös aikaisempia aiheeseemme liittyviä opinnäytetöitä ja väitöskirjaa, jotka ovat olleet opinnäytetyömme innoittajia.

Kappaleessa kolme paneudumme syvemmin varhaiskasvatukseen kehittämishankkeemme toimintaympäristönä. Kappale sisältää katsauksen varhaiskasvatusta ohjaavista laista, pedagogiikasta varhaiskasvatuksessa, päiväkodin arjesta, lasten osallisuudesta, AAC-menetelmän käytöstä osallisuuden tukena sekä musiikkikasvatuksesta päiväkodissa.

Kappaleessa neljä käsittelemme tarkemmin kielen kehityksen tukemista laulujen ja lorujen avulla, 3-5-vuotiaan lapsen kielen kehitystä, kielen kehityksen tukemista suomen ollessa toisena kielenä, musiikin vaikutusta lapsen kielen kehitykseen sekä kielen kehityksen tukemista laulujen ja lorujen avulla.

Kappaleessa viisi syvennymme positiivisen vuorovaikutuksen edistämiseen laulujen ja lorujen avulla. Käsittelemme kappaleessa vuorovaikutusta ja tunnetaitoja, 3-5-vuotiaan lapsen vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittymistä sekä positiivisen vuorovaikutuksen tukemista laulujen ja lorujen avulla.

Kappaleessa kuusi kuvaamme toiminnallista kehittämistyötämme ja sen etenemistä, kehittämismenetelmiä sekä tiedonkeruumenetelmiä. Kappale seitsemän pitää sisällään opinnäytetyömme myötä syntyneen ”Laulaa luritellen, lorutellen” -oppaan teon kuvauksen ja eettiset periaatteet. Oppaasta saatua arviointia käsittelemme kappaleessa kahdeksan. Lopuksi pohdimme kehittämistyön tarkoituksiin ja tavoitteeseen pääsemistä, jatkokehittämistä ja yleisesti kehittämistyötämme.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tausta ja tarve kehittämistyölle

Päiväkotimaailma on nykyään kovin hektinen ja siksi on tärkeää pysähtyä ja olla läsnä lapselle sekä luoda kiireetöntä vuorovaikutusta.

Kehittämistyömme korostaa vuorovaikutuksen tärkeyttä ja lapsen kohtaamista, jota voidaan helposti toteuttaa päiväkodin arjessa. Meillä oli myös tarvetta lisätä omaa tietämystämme laulujen ja lorujen käytöstä varhaiskasvatuksessa kielen kehityksen ja vuorovaikutuksen tukena.

Lukuisat tutkimukset osoittavat lasten ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen kertovan laadukkaasta varhaiskasvatuksesta. Esimerkiksi Suhosen, Sajaniemen, Alijoen, Hotulaisen, Nislin ja Kontun (2014) tutkimuksessa tarkasteltiin lapsen reagoitaitapumuksia, stressinsäätelyä ja leikkiä päiväkodissa. Tutkimuksen lähtökohta oli oletus, että laadukas oppimisympäristö tukee lapsen leikkikäyttäytymistä ja huomioi lapsen reagoitaitapumukset. Tämän tutkimuksen perusteella keskeinen laatutekijä olivat henkilökunnan hyvin toimiva tiimityö, lasten tuntemus ja lasten kommunikoinnin vahvistaminen ja siirtymätilanteiden ennakointi ja järjestely. Kokoavasti voidaan todeta laadukkaan toiminnan noilla alueilla tukevan lasten stressinsäätelyä ja mahdollistavan heille laadukkaan arjen. Tämä ennakoi myös lasten mahdollisuutta keskittyä leikkitilanteisiin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. (Karila 2016, 5.)

Sensitiivinen vuorovaikutus ja ympäristö, joka mahdollistaa oppimisen, ovat merkittäviä lapsen oppimiskokemuksille. Oppimiskokemukset tukevat lapsen hyvinvointia. Lapsen turvallinen olo ja osallisuus edistävät hänen oppimistaan. Pidemmällä aikavälillä varhaiskasvatus vaikuttaa positiivisesti koulun käyntiin ja oppimisen sujuvuuteen. (Karila 2016, 5.)

2.2 Kehittämistyön toimijat

Teimme kehittämistyön yhteistyössä Lahden kaupungin, Liipolan päiväkodin kanssa. Suunnittelimme päiväkodin ryhmän työntekijöiden kanssa, miten loruja ja lauluja voisi hyödyntää päiväkodin arjessa. Ryhmässä on kolme työntekijää, kaksi lastentarhanopettajaa, yksi lastenhoitaja ja 24 lasta. Lapset ovat iältään 3-5-vuotiaita. Ryhmässä on useita lapsia, joilla on suomi toisena kielenä. Varmistaaksemme ryhmän lasten yksityisyyden suojat, emme julkaise ryhmän nimeä.

2.3 Kehittämistyön tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistyömme tarkoituksena oli lisätä päiväkodin henkilökunnan valmiutta käyttää lauluja ja loruja työssään arkipäivän eri tilanteissa ja lisätä positiivista vuorovaikutusta lasten ja varhaiskasvattajien välillä, sekä edistää suomen kielen kehittymistä lapsilla, joilla on suomi toisena kielenä.

Tavoitteemme oli tuottaa selkeä lempeän ohjaamisen opas laulujen ja lorujen käytöstä päiväkodin arjen eri tilanteissa. Lempeällä ohjaamisella tarkoitamme lapsen kunnioittavaa ja läsnäolevaa kohtaamista. Tunteiden säätelykyky kehittyi toistuvissa vuorovaikutustilanteissa (Keltikangas-Järvinen (2010, 31). Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota vuorovaikutuksen laatuun jokaisessa kohtaamisessa lapsen kanssa. Oppaan tavoitetta käsittelemme tarkemmin siitä kertovassa kappaleessa.

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempaa tutkimusta opinnäytetyöhömmme liittyen on tehnyt esimerkiksi Aaltonen (2017), joka kuvaa työssään, miten musiikkia voidaan käyttää osana päiväkodin arkea ja kuinka musiikki voidaan ottaa mukaan toiminnallisiin tuokioihin, joissa käsitellään hyvää käyttäytymistä ja opetellaan sosiaalisia taitoja. Päiväkoti-arjessa musiikkia käytettiin apuna rutiinitilanteissa, kuten syömisessä ja pukemisessa. Opinnäytetyössä selvitettiin, miten musiikkia voidaan käyttää mahdollisimman monipuolisesti päiväkodissa, riippumatta tilanteesta tai siitä, onko

musiikillinen toiminta suunniteltua tai suunnittelematonta. Aaltonen toteutti toiminnallisen opinnäytetyön osuutensa Pilke Kielipolun päiväkodissa Porissa.

Opinnäytetyömme suomi toisena kielenä -teemaan liittyvää aiempaa tutkimusta ovat tehneet esimerkiksi Korhonen & Moisio (2017). Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin helsinkiläisessä päiväkodissa esiopetusryhmässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea suomea toisena kielenään puhuvien lasten kielen kehitystä toiminnallisuuden avulla ja tuottaa päiväkodin käyttöön uusia toiminnallisia välineitä kielen kehityksen tueksi. Opinnäytetyössä huomioitiin lasten osallisuus, lapsilähtöisyys ja pienryhmän merkitys lapselle. Tavoitteena oli myös innostaa lapsia oppimaan suomen kieltä lapsille mielekkäillä toiminnallisilla tavoilla.

Myöskin Kaltio & Niemitalo (2017) ovat tehneet opinnäytetyön, jonka aiheena on lorukirja lapsen kielen kehityksen tueksi varhaiskasvatuksen arjessa. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa loruja ja lorukirja, joiden tavoitteena on tukea alle kouluikäisten lasten kielen kehitystä. Tavoitteena oli kehittää lorukirjasta yhtenäinen kokonaisuus, jota pystytään hyödyntämään vaivattomasti varhaiskasvatuksessa osana päiväkodin arkea. Lorukirjan lorut sijoittuvat päiväkotiympäristöön ja erilaisiin päiväkodin arjen keskeisimpiin tilanteisiin. Lorujen tavoitteena on sujuvoittaa päivähoidon arjen tilanteita. Opinnäytetyö toteutettiin espoolaisessa ostopäiväkodissa.

Mirja Köngäs (2018) on tehnyt väitöskirjan Lapin yliopistossa. Hän on kuvannut tutkimuksessaan lasten tunneällyn näyttäytymistä päiväkodissa ja mahdollisuuksia kehittää lasten tunneälyä. Tutkimus on tehty kolmessa suomalaisessa päiväkodissa. Siinä on käytetty videointia. Tutkimuksessa tuli esiin tunneällyn olevan kantava tekijä lasten vertaiskulttuurissa. Lapset, jotka olivat taitavia tunnistamaan omia ja muiden tunteita, tukivat toisten omanarvontuntoa ja ymmärsivät sosiaalisia käytösnormeja. Tutkimuksessa tuli esiin, että tunneälytaidot

ovat yhteydessä lapsen emotionaaliseen kehitykseen. Päiväkotiarjessa on monia tilanteita, joissa voidaan tukea lasten tunneälytaitojen kehittymistä.

3 VARHAISKASVATUS KEHITTÄMISTYÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

3.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait

Opetushallitus kuvaa varhaiskasvatuksen olevan tavoitteellinen ja suunnitelmallinen lapsen kasvatuksen, hoidon ja opetuksen kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lapsen kehityksen, kasvun ja oppimisen tukeminen ja hyvinvoinnin edistäminen. Päiväkoti, perhepäivähoito tai esimerkiksi kerhotoiminta voivat olla varhaiskasvatuksen järjestäjiä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 8.)

Uusi varhaiskasvatuslaki astui voimaan 1.8.2015. Lasten oikeudet ovat lain pohjana. Tämä näkyy esimerkiksi varhaiskasvatuksen tavoitteiden tarkastelusta lasten näkökulmasta. Laissa varhaiskasvatus tarkoittaa pedagogisesti lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista opetuksen kasvatuksen ja hoidon kokonaisuutta. (Karila 2016, 26.)

Varhaiskasvatuslaissa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena. Laissa varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen kasvua ja kehitystä, tukea lapsen oppimista, toteuttaa monipuolista pedagogista toimintaa esimerkiksi taiteiden avulla, luoda kehittävä varhaiskasvatusympäristö, turvata kunnioittavat ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet varhaiskasvatushenkilöstön välillä, antaa valmiuksia ymmärtää kulttuuriperinteitä ja jokaisen lapsen kulttuurista taustaa. Varhaiskasvatuslailla säädetään myös lapsen erityisestä tuesta. Tavoitteena on tunnistaa, jos lapsella on tarvetta erityiseen tukeen, ja järjestää sitä tarvittaessa, tukea lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojen edistymistä ja toimia yhteistyössä lapsen huoltajan kanssa ja tukea huoltajia lapsen kasvatuksessa. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 1 §, 2a §.)

Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä on säädetty lailla. Laki on tehty alaikäisten turvallisuuden vuoksi ja koskemattomuuden

suojelemiseksi. (Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002, 1 §, 2 §, 6 §.)

Laki lasten päivähoidosta (239/1973) ja asetus lasten päivähoidosta säätelee työntekijöiden ja lasten määrän suhdetta. Tämä suhde on yksi työntekijä neljää alle 3-vuotiasta kohden ja yksi työntekijä kahdeksaa yli 3-vuotiasta lasta kohden. (Asetus lasten päivähoidosta 239/1973, 6 §.)

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma pedagogiikan taustalla

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat valtakunnallinen määräys varhaiskasvatuksen toteuttamiseen ja varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen. Sen pohjana on varhaiskasvatuslaki, jonka perusteella Opetushallitus on tehnyt varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja on tärkeä osa lapsen oppimisen ja kasvun kannalta. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 6.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet luovat siltaa lasten tarpeiden ja varhaiskasvatuksen tavoitteiden välille. Perusteiden avulla voidaan kehittää varhaiskasvatusta, sen laatua ja yhdenvertaisuutta. Suomalainen varhaiskasvatus yhdistyi osaksi koulujärjestelmää, kun varhaiskasvatus siirtyi hallinnollisesti opetus- ja kulttuuriministeriöön, ja opetushallituksesta tuli asiantuntijavirasto varhaiskasvatuksessa. (Helin, Kola-Torvinen, Tarkka 2018, 11.)

Huoltajat ovat päävastuussa lapsen kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee huoltajia heidän kasvatustehtävässään. Varhaiskasvatuksen valtakunnallinen ohjaus tähtää varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistuksen lähtökohtana ovat muutokset varhaiskasvatuksessa ja lasten kasvuympäristössä.

Perusteiden uudistamisessa on hyödynnetty tuoreimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu

kolmesta tasosta. Nämä ovat valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelma on kirjattu varhaiskasvatuslakiin. Henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma täytyy laatia päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle. Suunnitelma kuvaa lapsen opetuksen, kasvatuksen ja hoidon toteuttamista. Siihen on kirjattava tavoitteet varhaiskasvatuksen toteuttamisesta tavalla, joka tukee lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Myös toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi täytyy näkyä suunnitelmassa. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään yhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen huoltajien kanssa. Päiväkodeissa varhaiskasvatussuunnitelmasta vastaa lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaava työntekijä. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 10.)

3.3 Lapsen osallisuus päiväkodin arjessa ja AAC:n käyttö osallisuuden tukena

Osallisuus on kuulumista johonkin, elämistä, olemista, toimimista yhteydessä toisiin ja yhdessä toisten kanssa. Ihmisellä on tarve kuulua johonkin. Osallisuus on ihmisen sisäistä kokemusta, joka rakentuu vuorovaikutuksessa. Sensitiivinen vuorovaikutus ja aikuisen aito kiinnostus lasta kohtaan mahdollistaa osallisuuden toteutumisen. Lapsi kokee mielipiteidensä ja ajatustensa olevan tärkeitä ja tulevansa kuulluksi häntä arvostavassa ilmapiirissä. Aikuisen tehtävänä on huomioida lapsen sanattomatkin viestit, etenkin jos lapsella ei ole vielä kielitaitoa sanalliseen viestintään. (Helin ym. 2018, 15.)

Osallisuus on lapsen oppimisen edellytys. Kokemukset osallisuudesta tukevat lapsen itsetuntoa ja minäkuvaa. Yhteinen arki on mahdollisuus osallisuuteen. Osallisuuden pedagogiikka on tapa olla vuorovaikutuksessa. Aikuiset ja lapset luovat sen yhdessä. Aikuisen tietoinen arvostus lapsen näkemyksiä kohtaan ja hänen kuuntelu ovat osallisuuden edellytys. Jokaisen varhaiskasvatuksen ammattilaisen on hyvä välillä pysähtyä pohtimaan omia ajattelumallejaan. (Hujala 2018, 7-8.)

Lapsen osallisuus voidaan jakaa osatekijöihin, jotka on koottu suomalaisten päiväkotien arjen kuvailuista poimitusta materiaalista. Lasten osallisuuden muodostumista tutkittiin varhaiskasvattajien näkökulmasta. Varhaiskasvattajien näkemyksen mukaan lasten osallisuuden tulisi olla näkyvissä kaikessa toiminnassa, pedagogisista tuokioista perushoitotilanteisiin. Lasten osallisuutta estäviksi tekijöiksi koettiin rakenteelliset seikat ja rutiinit. (Elo, Fonsen, Heikka 2014, 19-20.)

Yhteiskunnassa vallitsevat käsitykset lapsista ja lapsuudesta, heijastuvat päiväkotien toimintakulttuuriin ja kasvattajien tapaan määrittää lapsen ja aikuisen välistä valtasuhdetta. Tämä valtasuhde tulisi käsittää kaksisuuntaisena ja arjen vuorovaikutustilanteissa rakentuvana. Lapset ovat näissä tilanteissa aktiivisia toimijoita. (Turja 2016, 42.)

Käsitykset lapsen osallisuudesta ja kuulluksi tulemisen tarpeesta ovat viime vuosina vahvistuneet (Turja 2016, 47). Tämä näkyy myös uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Lapsen mielipide täytyy huomioida varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa voivat laatia lapsen kehitystä tukevat viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot. Suunnitelma on tarkistettava kerran vuodessa ja sen toteutumista täytyy arvioida. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2016, 11.)

Turjan ja Vuorisalon tutkimuksen (2017, 45) mukaan lasten osallisuus toteutuu leikeissä hyvin, mutta rutiinitilanteissa heikosti. Tällaisia rutiinitilanteita ovat muun muassa perushoitotilanteet, jotka vievät paljon

aikaa päivästä. Tämän vuoksi nämä tilanteet pitäisi hyödyntää osallisuuden näkökulmasta. Juuri tähän osallisuudelta piiloon jäävään arjen osaan halusimme kehittämistyössämme panostaa ja antaa välineen lasten huomioimiseen ja osallisuuteen laulujen ja lorujen avulla. Varmistaaksemme osallisuuden toteutuvan näissä tilanteissa, otimme kehittämistyöhömme mukaan myös AAC-kuvia, joiden osallisuutta tukevaa vaikutusta selitämme seuraavassa kappaleessa.

AAC-korttien käyttö laulujen ja lorujen tukena ja osallisuuden välineenä

AAC tulee englannin kielen sanoista Augmentative and Alternative Communication. Puhetta tukevalla, täydentävällä ja korvaavalla kommunikoinnilla (AAC) tarkoitetaan viestintää, jossa käytetään tukiviittomia, kuvia tai blisskieltä. (Avainsäätöön luento 27.3.2018.)

Kuvakommunikointi tarkoittaa kuvasymbolien käyttöä puheen ja sanattoman viestinnän rinnalla. Kuvalla voidaan viitata asiaan, jota ei pysty sanallisesti tai sanattomasti ilmaisemaan. Kuva on myös keino havainnollistaa sisältöä, jonka ymmärtäminen puhutussa tai kirjoitetussa muodossa on vaikeaa. (Papunet 2017.)

AAC voi olla avuksi puheen tueksi tai korvaamiseksi tai puheen puuttuessa tai ollessa epäselvää. Kuvien käyttö tukee vuorovaikutusta, kuullun ymmärtämistä, oppimista ja osallisuutta. Kuvat edistävät keskittymistä ja muistamista. Niistä voi saada rohkeutta, onnistumisen kokemuksia ja rytmiä. (Avainsäätöön luento 27.3.2018.)

Varhaiskasvatuksessa voisi hyödyntää enemmän kuvien käyttöä arkisissa vuorovaikutustilanteissa ja käyttää niitä spontaanisti. Rantala (2007) on tutkinut kuvien käyttöä päiväkodeissa ja hänen tutkimuksensa kertoo, että kuvakommunikaatio oli toiminnanohjauksen tukena, mutta sitä ei käytetty spontaanisti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. (Pollari 2011, 22)

Kuvien käyttö päiväkodin arjessa pitää sisällään myöskin osallisuuden näkökulman. Lapsi voi katsoa tai mahdollisesti pitää kuvakorttia samalla,

kun aikuinen laulaa laulua tai lukee lorua. Samanaikaisesti lapsi havainnollistaa laulettua laulun tai luetun lorun sisällön paremmin, kun näkee laulua tai lorua havainnollistavan kuvakortin.

3.4 Musiikkikasvatus päiväkodissa

Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa on lapsen kokonaiskehityksen tukemista. Sen avulla voidaan tukea kotien kasvatustehtävää ja lapset saavat kokemuksia oppimisesta ja onnistumisesta. Musiikillinen oppimisympäristö virittää lapsen kuunteluun ja kannustaa häntä musiikilliseen itseilmaisuun kuten soittamaan, laulamaan, liikkumaan ja tanssimaan. (Ruokonen 2009, 22.)

Aikuisen aito läsnäolo, laulu ja puhe auttavat lapsia kuuntelemaan metelöimisen sijasta. Lapset saavat välittämistä motivaatiota. Musiikilla voi ilmaista lapselle välittämistä eri tavoin, kuten esimerkiksi laululla, ilmeillä, eleillä ja syliin ottamisella. Musiikkitaidot kehittyvät lapselle luontaisesti leikin ja laulamisen lomassa. Aikuinen on tärkeässä roolissa motivoimassa ja innostamassa lasta musiikin maailmaan. Puhe ja liike yhdessä auttavat lasta puheen jäljittelyssä. Rytmitaju vahvistuu lapsen tehdessä liikkeitä puheen tahtiin. Myös motoriikka vahvistuu. Puheen tulisi olla ymmärrettävää, konkreettista ja emotionaalisesti positiivista. Asioita ja esineitä voi myös nimetä laulamalla. Kysymysten esittäminen voi innostaa lasta vuorovaikutukseen, esimerkiksi ”Kuka saa lorupussiin kurkistaa?” (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 54.)

Varhaiskasvatuksen musiikillisen ilmaisun tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia tulee ohjata elämykselliseen kuuntelemiseen ja äänympäristön havainnointiin. Lasten musiikin hahmottamisen valmiuksia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, tulee kehittää leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Lasten kanssa lauletaan ja loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016, 42.)

4 LAPSEN KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN LAULUJEN JA LORUJEN AVULLA

4.1 3-5-vuotiaan lapsen kielen kehitys

Lapsen kielen kehitys on varhaisvuosina erittäin nopeaa. Pienet lapset ymmärtävät sanoja ja kieltä jo paljon ennen kuin kykenevät tuottamaan niitä. Jos lapsella ei ole kielellisen kehityksen vaikeuksia, hän oppii noin neljässä vuodessa puhumaan selkeästi, hallitsemaan monimutkaisiakin lauserakenteita ja kartuttamaan itselleen laajan sanavaraston sekä käyttämään kieltä vastavuoroisesti. (Aaltonen, Lehtinen, Leppänen, Peltonen, Tarvo, Tuunainen, Viherä-Toivonen. 2008,18.)

Normaali puheen ja kielen kehitys on yksilöllistä. Siihen vaikuttavat ympäristö ja perinnölliset tekijät. Lapsen ensimmäinen vuosi on kielen ja puheen kehityksen pohja, johon perhe voi vaikuttaa paljon vuorovaikutuksen myötä. Lapsen kanssa on tärkeää kommunikoida erilaisin keinoin, juttelemalla, nimeämällä, vastaamalla. (Lehto-Juopperi 2012, 4.)

Normaalin puheen ja kielenkehityksen edellytyksenä on, että lapsen aistitoiminnot, etenkin kuulo, ovat normaalisti kehittyneet. Lisäksi lapsen suun alueen rakenteet tulee olla normaalisti kehittyneet ja hänen aivotoimintansa tulee olla normaalia. Hyvä varhainen vuorovaikutus ja kielelliset virikkeet vaikuttavat myös edistävästi lapsen kielen kehitykseen. (Aaltonen ym. 2008,18.)

3-4-vuotiaan lapsen puhe on selkeää ja ymmärrettävää. Hän osaa paljon sanoja ja lauseita. Äänteistössä on vielä kehittymättömyyttä ja sen vuoksi lapselta voi puuttua s- ja r-äänne tai äänteet voivat korvautua toisilla äänteillä. 4-5-vuotiaan lapsen puhe on runsasta ja kieliopilliset taidot ovat kehittyneet, esimerkiksi aikamuodot ja verbien taivutus ovat selkiytyneet lapselle. Laulut ja lorut ilahduttavat lasta. Lapsi osaa sekä puhe- että kirjakielen. Kielen käsitteistö kehittyy myös, esimerkiksi värit ja suunnat. (Lehto-Juopperi 2012, 5-6.)

Kieli on keskeisessä asemassa lapsen kehityksessä ja oppimisessa. Se on lapselle sekä oppimisen kohde että väline. Siksi varhaiskasvatuksessa toteutettava pedagogiikka on ensiarvoisen tärkeää. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 42.)

Kielen oppiminen muuttaa lapsen suhdetta muihin ihmisiin ja avaa lapselle kokonaan uuden maailman. Kielen avulla lapsi saa tietoa ympäristöstään. Kieli on avain vuorovaikutukseen ihmissuhteissa ja auttaa lasta ilmaisemaan itseään. Kieli on sosiaalisista vuorovaikutusta, ajattelua, tunteiden ilmaisua ja toimintaa. Kielellinen osaaminen vaikuttaa lapsen asemaan sosiaalisessa yhteisössä. (Aaltonen ym. 2008, 18.)

Nurmilaakso & Välimäki (2011, 32-33) kertovat kielen kehityksen liittyvän lapsen kognitiiviseen kehitykseen, kuten älykkyyden, ajattelun, muistin, havaitsemisen ja puheen kehitykseen. Kun lapsen ajattelu, puhe ja havainnot kehittyvät, lasta ei kiinnosta vain jonkun asian ja symbolin välinen yhteys, vaan hän pilkkoo kuulemansa yksiköt yhä pienempiin osiin. Jo 2-3-vuotiaat lapset nauttivat puheen soinnista, sen erilaisista äänneistä, riittelystä ja loruilusta. Kielessä lasta kiehtoo äänneiden erottelu, pituudet ja paikat. Puheen tuottaminen ja ymmärtäminen rakentuvat lapsen oivallukselle siitä, että vanhempien ihmisten tuottamilla sanoilla on jokin kohde ja tarkoitus ympäristössä. Sanojen tuottaminen vaatii lapselta kykyä ymmärtää niiden merkitys, taitoa ääntää sana ja käyttää sitä kommunikaation välineenä. Kun kielen kehityksen perusta on luotu, voidaan musiikilla ja etenkin laulamalla edistää lapsen kielen kehittymisen rikastumista ja kieleen liittyvien havaintojen tekemistä (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 67).

Kielen ja vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehitykselle ei voi kyllin korostaa. Kieli on avain ajatteluun ja havaitsemiseen. Sen avulla ollaan yhteydessä toisiin ihmisiin. Kielen ja puheen vaikeudet ennakoivat myös sosiaalisia vaikeuksia. Varhaiskasvattajan on oltava tarkkaavainen, jotta huomaa lapsen kielen kehityksen tuen tarpeen. Lasten taustat ovat nykyään yhä monikulttuurisemmat ja erityisen tuen tarve on lisääntynyt 2000-luvulla. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 6.)

4.2 Kielen kehityksen tukeminen suomen ollessa toisena kielenä

Maailman lapsista isoin osa on kaksi- tai monikielisiä ja vain viisi prosenttia maailman kielistä on virallisia missä niitä puhutaan (Halme, Vataja 2011, 13). Äidinkielensä lapsi yleensä oppii ilman tietoista opiskelua tai opettamista siinä ympäristössä, jossa hän elää. Syntymähetkestä lähtien, ja jo ennen sitä, kieli ympäröi häntä. Samalla kun hän varttuu, hän kasvaa myös äidinkielensä hallintaan. Kaksikielisessä ympäristössä lapsen kielen oppiminen tapahtuu samalla tavalla, mutta se saattaa olla hitaampaa. Kielen kehitys suuntaa lapsen kehitystä ja on yhteydessä hänen kokonaiskehitykseensä. (Aaltonen ym. 2008,18.)

Toiminnallinen kaksikielisyys on varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustaisen lapsen kielenkehityksen tavoitteena. Toiminnallisella kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi pystyy ymmärtämään, puhumaan ja ajattelemaan kahdella kielellä ja sujuvasti vaihtamaan niitä, vaikka hän ei osaisikaan kieliä vielä samantasoisesti. Lapsen opetellessa ensimmäistä kieltään, ympäristö rohkaisee lasta kommunikoidaan. Vanhemmat eivät kiinnitä huomiota virheisiin vaan yrittävät ymmärtää lapsen puhetta. Opetellessaan toista kieltä lapsi ei saa yhtä paljon rohkaisua. Aikuinen voi kiinnittää huomiota virheisiin. Myös väärinymmärrykset ovat tavallisia. Lapsella saattaa olla myös paineita oppia uusi kieli mahdollisimman nopeasti. (Halme, Vataja 2011, 21.)

Suomi toisena kielenä, eli s2 -opetus on varhaiskasvatuksessa suomen kielen tavoitteellista, jatkuvaa ja säännöllistä maahanmuuttajalapselle annettavaa opetusta. Tavoitteena on yhdessä äidinkielen kanssa vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle sekä kehittää lapsen tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista. (Halme, Vataja 2011, 24.)

Päiväkoti-ikäinen lapsi oppii kielen samalla tavalla kuin muutkin sosiaaliset taidot, eli aikuisia ja toisia lapsia havainnoimalla. Lapsi haluaa

kommunikoida toisten kanssa, ei vain "oppia puhumaan uutta kieltä". Kieli on lapselle ryhmään sosiaalistumista, luonnollinen osa arjen eri tilanteita. Päivittäinen vuorovaikutus auttaa lasta sisäistämään kieltä. Tämä taas edistää lasta soveltamaan kieltä uusissakin tilanteissa, joissa on samankaltaisuuksia. (Kela 2012.)

Lapsilähtöisyys, leikki ja toiminnallisuus pitäisi ottaa huomioon suomen kielen opetuksessa varhaiskasvatuksessa. Myös varhaiskasvatuksen sisältöorientaation täytyy sisältyä opetukseen. Sisältöorientaatioita ovat luonnontieteellinen, matemaattinen, historiallis-yhteiskunnallinen, eettinen, esteettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Päivittäin toistuvat tilanteet mahdollistavat esimerkiksi monien matemaattisten taitojen opettelua. Esimerkiksi leluja pois kerätessä voidaan yhdessä lapsen kanssa laskea, kuinka monta legoa laitetaan laatikkoon. (Halme, Vataja 2011, 24.)

Pohdimme kuinka voisi varmistaa, että lapsi pääsee päiväkotipäivänsä aikana riittävästi harjoittelemaan suomen kieltä, sekä puhuen että kuunnellen. Olisi hyvä, että päiväkodissa keskusteltaisiin miten työntekijät puhuvat lapsille ja kiinnitettäisiin huomiota kielen rikkaaseen käyttöön. Kieltä tulisi käyttää monipuolisella tavalla erilaisissa vuorovaikutustilanteissa.

Päiväkodeissa tulisi olla monipuolisia ja lapsia kiinnostavia vuorovaikutustilanteita, joissa lapsilla olisi vaivatonta ja luontevaa puhua. Kielen osaaminen edistää lapsen sosiaalisten suhteiden luomista, käyttäytymisen säätelyä, uusien asioiden oppimista ja tunteiden ilmaisua. (Halme, Vataja. 2011, 25.) Nurmilaakso ja Välimäki (2011, 92) korostavat kielen oppimisen vievän vuosia. Tämän oivaltaminen auttaa kasvattajaa ymmärtämään lapsia, joiden suomen kieli on vielä puutteellista. Lapsen muitakin kykyjä saatetaan monesti aliarvioida. Lapsella on tiedot ja taidot äidinkielellään, jonka vuoksi on tärkeää tiedostaa ja pohtia, miten lapsi voi osallistua ikätasoaan vastaavaan toimintaan, vaikka ei vielä puhu maan kieltä.

4.3 Kielen kehityksen tukeminen laulujen ja lorujen avulla

Lapsuuden alussa korostuu kokonaisvaltaisten, ei- sanallisten aistimusten merkitys. Puhuttu kieli aistitaan varhaislapsuudessa ikään kuin musiikkina: äänten kestoina, tasoina, voimakkuuksina ja sointiväreinä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 63.)

Musiikillisella varhaislapsuuden kasvuympäristöllä on vahvoja yhteyksiä lapsen aivojen ja kielen kehitykseen. Varhaisella musiikkikasvatuksella, joka alkaa jo ennen lapsen syntymää, on keskeinen merkitys lapsen kielen oppimiselle ja kehitykselle. Niinpä jo pienelle vauvalle olisi tärkeää kommunikoida paljon. Lasta hoitava aikuinen voi yhdistää puheeseen ja lauluun keinuvaa liikettä ja hellivää sykettä. Musiikki ja sen elementit ovat mukana tässä ensimmäisessä intensiivisessä, symbioottisessa vuorovaikutussuhteessa. Perushoitotilanteiden, kuten pukemisen, syöttämisen, pesemisen tai uneen saattamisen yhteydessä, samoina toistuvat laulut ja lorut, tai lempeä hieronta musiikin kanssa, rytmittävät yhdessäoloa ja luovat pohjaa minuudelle ja perusturvallisuuden synnylle. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 62-63.)

Musiikki ja laulaminen edistävät lapsen kielen kehittymistä. Laulaminen ja niiden kuuntelu auttavat erottelamaan erilaisia ääniteitä ja tavuja. Toisto on tärkeää. Pienten lasten laulut sisältävät toistoa ja puheen kehityksen kannalta olennaisen asian; jokaiseen tavuun liittyy oma sävel. Tämä auttaa lasta oppimaan sanojen tavutuksen. (Ruokonen 2016, 127.)

Musiikkikasvatus tukee lapsen kuulon kehittymistä. Esimerkiksi erilaisten äänien kuulostelu, kuten korkea-matala tai pitkä-lyhyt ja erityisesti laulujen ja lorujen kuuntelu auttavat lasta tunnistamaan äänenkorkeuksia ja musiikin rytmiä. (Huotilainen 2007, 42.) Musiikin kuuntelu, esimerkiksi erilaisten rytmikkäiden lorujen, voi myös parantaa muistia ja edistää oppimista (Alisaari 2016, 50).

Puhuminen ja laulaminen kehittyvät samanaikaisesti, jonka vuoksi on tärkeää, että aikuinen laulaa lapselle ja yhdessä lapsen kanssa eri tilanteisiin soveltuvia lauluja. Lyhyet, helpot laulut sopivat arjen eri

tilanteisiin. Lapsi prosessoi kuulemaansa ja tuottaa omaa lauluaan jäljittelyn ja mielikuvien avulla. (Ruukonen 2009, 24.)

Kun kielen kehityksen perusta on luotu, voidaan musiikilla ja etenkin laulamisella edistää lapsen kielen kehittymisen rikastumista ja kieleen liittyvien havaintojen tekemistä. Kielellä ja musiikilla on paljon yhteistä. Niiden rakenne on samankaltainen ja ne koostuvat samoista elementeistä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 67.)

Myös Turun yliopistossa työskentelevän kasvatustieteiden tohtorin, Jenni Alisaaren väitöstutkimuksen mukaan, laulut ja lorut tukevat kielen kehitystä. Hän painottaa, että varhaiskasvatuksessa vuorovaikutustilanteet ovat parhaita kielen oppimisen kannalta. Laulut kannattaa valita siten, että ne hyödyttävät lasta hänen senhetkisessä elämässään. (Alisaari 2016.)

5 POSITIIVISEN VUOROVAIKUTUKSEN EDISTÄMINEN LAULUJEN JA LORUJEN AVULLA

5.1 Vuorovaikutus ja tunnetaidot

Vuorovaikutus

Sosiaalinen vuorovaikutus on yläkäsite, johon sisältyvät sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset taidot. Sosiaalinen vuorovaikutus on erilaisissa ympäristöissä tapahtuvaa ihmisten välistä toimintaa. Vuorovaikutustaidot ovat osa sosiaalisia taitoja. (Kauppila 2005, 19.) Vuorovaikutustaitoihin sisältyy merkittävänä osana kommunikointi- eli viestintätaidot. Kommunikaatio luo pohjan vuorovaikutukselle ja monet pulmat vuorovaikutuksessa johtuvat kommunikaatio-ongelmista. Kuuntelemisen taito, keskustelu-, neuvottelu- ja esiintymistaidot, empatiakyky ja yhteistyötaidot ovat tärkeitä vuorovaikutukseen liittyviä taitoja. Erilaisissa tilanteissa, kulttuureissa ja ympäristössä on omat tavat toimia. (Kauppila 2005, 22-24.)

Koivunen kuvaa vuorovaikutusta seuraavalla tavalla: Vuorovaikutus voi olla sanallista tai sanatonta. Jos sanallinen tai sanaton viesti ovat ristiriidassa keskenään, sanatonta viestiä uskotaan. Esimerkiksi jos ihminen itkee ja sanoo surullisella äänensävyllä: "en ole surullinen", on helppo tunnistaa ihmisen olevan surullinen. Vuorovaikutuksessa lapsen kanssa on tärkeää asettua lapsen tasolle kyykistymällä ja katsekontaktilla. Ne viestivät lapselle, että häntä kuunnellaan ja hänen mielipiteitään arvostetaan. (Koivunen 2009, 47.)

Itsetunto rakentuu vuorovaikutussuhteissa (Koivisto 2011, 44). Jotta vuorovaikutus olisi itsetuntoa vahvistavaa, täytyy sen olla myönteistä ja lasta huomioivaa. Tämän vuoksi on merkittävää, kuinka päiväkodissa huomioidaan myönteinen vuorovaikutus. Lapsen itsetuntoa voidaan helposti tukea osana päiväkodin arkea, esimerkiksi katsekontakti ja lapsen kohtaaminen tukevat lapsen itsetunnon kehittymistä. Hyvin menneestä vuorovaikutustilanteesta jää sekä lapselle että aikuiselle hyvä olo. (Koivisto 2011, 46.)

Perusturvallisuus, joka on kokemus psyykkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta, on tärkeää vuorovaikutukselle. Kiireetön, lämmin ja hyväksyvä ilmapiiri luo perusturvallisuutta. Lämpimän ilmapiirin luominen vaatii aikaa ja panostusta varhaiskasvattajilta. Kiireettömälle vuorovaikutukselle täytyy antaa mahdollisuus ja arjen tilanteet ovat oivallisia siihen. Aikuinen voi arjen tilanteissa kohdata lapsen lämpimästi. Tämä vaatii aikuiselta keskittymistä hetkeen, suorittamisen pakon unohtamista. (Koivisto 2011, 47-48.)

Tunnetaidot

Tunnetaidot merkitsevät kykyä havainnoida, arvioida, ilmaista, ymmärtää ja säädellä omia sisäisiä ja vuorovaikutuksessa syntyviä tunteita (Saarinen & Kokkonen, 2012, 12). Tunnetaidoilla tarkoitetaan erilaisten ongelmien ja aggressioiden käsittelykykyä, turhautumien sietoa sekä impulssien hallintaa. Tunnetaitoihin kuuluu myös kyky aidosti kohdata ja suvaita erilaisia ihmisiä. (Eloranta 2015, 7.)

Tunnetaidoilla tarkoitetaan myös sosioemotionaalisia taitoja. Käsitteenä sosiaalis-emotionaalinen kehitys on laaja. Se viittaa joukkoon erilaisia taitoja, joita lapsi tarvitsee kyetäkseen käsittelemään tunteitaan ja siten toimimaan sosiaalisesti rakentavalla tavalla muiden ihmisten kanssa. (Ahonen 2017, 16.)

Tärkeä osa sosiaalis-emotionaalisia taitoja on itsesäätelytaito. Itsesäätelytaitojen ansiosta lapsi osaa ilmaista esimerkiksi pettymyksen tunnetta hallitusti ja pääsee siitä pian yli. Tunteiden säätely liittyy käyttäytymisen säätelyyn. Heikko tunteiden säätely näkyy niin, että tunne on impulssi, joka vaikuttaa käyttäytymiseen heti. Käyttäytymiseen vaikuttaa myös lapsen kyky säädellä kognitiivista toimintaa. Kognitiivinen säätelykyky on oman toiminnan suunnittelua ja arviointia, sekä myös muistin ja tarkkaavaisuuden säätelyä. (Ahonen, 2017, 18-19.)

Riitta Viitala (2014, 31) on tehnyt etnografisen tutkimuksen sosioemotionaalista erityistä tukea tarvitsevista lapsista päiväkotiryhmässä. Hän kirjoittaa sosiaalisesta kompetenssistä seuraavasti: sosiaalinen kompetenssi on yläkäsite, johon liittyy useita alataitoja. Alataitoja ovat itsesäätely- ja tunnetaidot, sosiokognitiiviset ja sosiaaliset taidot. Sosiaalisesti taitavaa lasta kuunnellaan, hän pääsee osallistumaan leikkeihin ja saa itseään miellyttävän roolin leikeissä neuvottelemalla. Sosiaalisesti taitava yksilö saavuttaa toivomiaan vuorovaikutuspäämääriä käyttäen myönteisiä suhteita. Emotionaalinen kompetenssi eli tunteiden hallinta, kehittyy kuitenkin koko ihmisen elämän ajan. Siihen kuuluu omien tunteiden ymmärtäminen, säätely ja ilmaiseminen. Samaten toisten tunteiden ymmärtäminen sisältyy emotionaaliseen kompetenssiin.

5.2 3-5-vuotiaan lapsen vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittyminen

Lapsen psyykinen kehitys riippuu monista tekijöistä, kuten biologisista, geneettisistä, ympäristö- ja vuorovaikutustekijöistä. Ne eivät toimi toisistaan irrallaan, vaan ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi kehittyminen fyysisellä osa-alueella heijastuu myös 3-5-vuotiaan lapsen psyykkiseen kehitykseen. Aikuinen kannattelee lasta ja on hänelle mallina. Aikuinen on tärkeä lapsen tunne-elämän kehitykselle. Hän voi joko tukea tai hajottaa sitä. (Aaltonen ym. 2008, 10.)

Temperamentti vaikuttaa lapsen persoonallisuuden kehitykseen. Temperamentista riippuu, kuinka lapsi suhtautuu kasvatukseen ja kokee sen. Temperamentti vaikuttaa myös siihen millaista ohjausta lapsi vanhemmiltaan saa. Vanhemmat kasvattavat eri tavalla rauhallista ja hyvin vilkasta lasta. Lapsen temperamentti vaikuttaa siihen millä tavalla vanhempi kokee itsensä kasvattajana. Vanhempi voi kokea olonsa epävarmaksi lapsen ollessa temperamentiltaan epäsäännöllinen, jolloin vanhempi ei voi ennakoida lapsen tarpeita. (Keltikangas Järvinen 2010, 31-32.)

Myös Aaltonen ja kumppanit (2008, 10) kirjoittavat temperamentin vaikuttavan lapsen kehitykseen. Temperamentti tarkoittaa tapaa reagoida asioihin ja käyttäymistyyliä. Temperamentti on synnynnäinen, ja näkyy jo pienessä vauvassa. Temperamentti ilmentää esimerkiksi, miksi toiset lapset innostuvat asioista helposti ja toiset puolestaan tarvitsevat paljon aikaa uusiin asioihin. Se selittää myös miksi joku ihminen on niin turvallisuushakuinen, että pienikin muutos on iso stressin aihe ja toinen taas hakee elämäänsä jännitystä. Ujous, varautuneisuus ja syrjään vetäytyminen eivät kuvasta huonoa itsetuntoa, vaan ovat temperamenttipiirteitä.

Lapsen tunteiden säätelykyky kehittyy toistuvissa vuorovaikutustilanteissa. Kasvattaja voi olla lapsen tukena ilon jakajana, lohduttajana ja rajoittajana sekä tyyntäjäjänä lapselle haastavissa emotionaalisissa tilanteissa. (Keltikangas-Järvinen 2010,12.)

Varhaiskasvattaja voi tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä empatian avulla. Empatia on toisen asemaan eläytymistä. Varhaiskasvattaja voi reagoida lapsen itkuun ja voimakkaisiin tunneilmauksiin esimerkiksi vähättelemällä tai lohduttamalla. Kasvattajan herkkyys auttaa häntä tunnistamaan lapsen tunteita. (Koivunen 2009, 33.)

5.3 Positiivisen vuorovaikutuksen tukeminen laulujen ja lorujen avulla

Vuorovaikutuksen tukemisessa on hyvä lähteä liikkeelle päivittäin toistuvista, arkisista tilanteista. Laulujen ja lorujen sisällyttäminen arjen eri tilanteisiin, on mainio tapa korostaa pedagogiikan merkitystä lapsen kehitykselle. Myönteistä palautetta pitäisi antaa paljon enemmän kuin korjaavaa palautetta. Aikuinen voi olla lapselle myönteinen malli asenteen ja käytöksen suhteen. Lapsi oppii asioita jäljittelyn avulla, ja aikuinen on mallina lapselle silloinkin, kun hän ei tietoisesti yritä opettaa lapselle jotakin. (Aaltonen ym. 2008, 33.)

Musiikkitoiminta kehittää sosiaalisia taitoja. Musiikkileikit ja laulut ovat sosiaalista toimintaa samoin kuin laulujen ja lorujen kuuntelukin. Ne

kehittävät lapsen vuorovaikutussuhteisiin liittyviä taitoja. (Ruokonen 2009, 28.) Musiikillisista kokemuksista, esimerkiksi yhdessä aikuisen kanssa laulamista ja loruttelusta, lapsi saa harmonian, jännityksen ja ilon aistimuksia ja tuntemuksia. Ne auttavat lasta hahmottamaan omia näkemyksiään ja asennoitumistaan, jotka ovat tärkeitä ihmisenä kasvamisen ja empatian oppimisen kannalta. (Ruokonen 2016, 124.) Musiikin avulla lapsi voi myös ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan (Ruokonen 2016, 135).

Vapaamuotoiset musiikkitilanteet, esimerkiksi päiväkodin arkiset tilanteet, auttavat lasta löytämään oman musiikillisen ilmaisutapansa. Aikuinen, joka ohjaa lasta kannustavasti ja lapsilähtöisesti, voi auttaa lasta tuntemaan olonsa hyväksytyksi vuorovaikutustilanteissa. (Ruokonen, 2016, 125.) Aikuisen lämmin läsnäolo vuorovaikutustilanteissa on myös oppimisen kannalta tärkeää (Ruokonen 2016, 128).

Varhaisiän musiikkikasvatus on tukena lapsen itseilmaisun kehittymiseen. Sen tavoitteena on lapsen kehitysalueiden kuten sosiaalisen, emotionaalisen, kehityksen tukeminen. (Ruokonen, 2016, 129.)

Varhaiskasvatuksen työntekijä, joka käyttää lauluja ja loruja arjen eri tilanteissa, voi antaa lapselle myönteisen mallin aikuisesta, joka nauttii arjesta ja uskaltaa kokeilla uudenlaisia tapoja tehdä asioita. Varhaiskasvatuksen ryhmäkokojen suurentuminen vaatii sekä aikuisilta että lapsilta paljon. Tällaisessa tilanteessa on hyvä kokeilla luovia lähestymistapoja kiireisessä arjessa.

6 KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS

6.1 Eteneminen

Työmme eteni melko hyvin suunnitelman mukaisesti. Seuraava kaavio on kuvaus työmme etenemisestä.

<i>AIKA</i>	<i>Toiminta</i>	<i>Tarkoitus</i>	<i>Tavoite</i>
17.10.17	Tapaaminen päiväkodin johtajan kanssa	Kartoittaa opinnäytetyön tarvetta päiväkodilla ja kertoa opinnäytetyöstä.	Saada päiväkotitoimeksiantajaksi.
30.1.18	Tapaaminen päiväkodilla:	Esitietoa lisäävä tapaaminen, tutustua ryhmään, jonka kanssa työskennellään.	Kertoa toiminnallisen opinnäytetyön periaatteet ja mitä ne tarkoittavat meidän opinnäytetyössä, käynnistää opinnäytetyössä tuotettavan oppaan materiaalien hankinta.
27.2.18	Tapaaminen päiväkodilla - Työpaja	Osallistaa työntekijöitä oppaan sisällön suunnitteluun mind map-työskentelyllä.	Saada tarkempaa käsitystä päiväkodin henkilökunnan näkemyksistä oppaan sisältöön liittyen
6.3.18	Tapaaminen päiväkodilla	Oppaan aihealueiden rajaaminen	Rajata oppaaseen tulevien laulujen ja lorujen sopivuutta
20.3.18	Oppaan kokeiluversion vienti päiväkodille	Kuukauden pituinen kokeilujakso oppaan avulla	Ohjeistaa päiväkodin ryhmän työntekijät oppaan käyttöön.
18.4.18	Arviointi	Saada palautetta kokeilujaksosta ja oppaasta, tehdä mahdolliset muutokset oppaaseen arvioinnin jälkeen.	Saada kirjalliset arviointilomakkeet ja käydä suullinen palautekeskustelu
24.5.18	Opinnäytetyön julkaisuseminaari		

Kuvio 1.

Aloitusvaihe

Kehittämistyön teon aloitimme mukaillen Salosen (2013, 17) lineaarista toimintamallia, jossa aloitusvaihe on kehittämistyön liikkeelle paneva voima. Aloitusvaihe sisältää ilmaistun kehittämistarpeen, alustavan kehittämistehtävän, toimintaympäristön sekä ajatuksen mukana olevista toimijoista ja heidän osallistumisestaan ja sitoutumisestaan työskentelyyn.

Syksyllä 2017 suunnittelimme yhdessä opinnäytetyötämme. Meillä oli tarve lisätä tietämystämme musiikillisten menetelmien käytöstä varhaiskasvatuksessa. Aihe myös innosti ja motivoi meitä. Haimme

ohjaajaa opinnäytetyöllemme ja etsimme toimijaa toiminnallisen osuuden toteuttamista varten. Saatuamme opinnäytetyön ohjaajan, otimme yhteyttä Liipolan päiväkodin johtajaan ja sovimme tapaamisajan. Tapaamisessa esittelimme johtajalle ajatuksemme opinnäytetyössämme tuotettavasta oppaasta ja, millä tavoin opas on yhteydessä laajemmin kehittämistyöhömme. Tapaamisessa meille tarkentui päiväkodin musiikkikasvatuksellinen tarve. Johtajalla oli jo alustavasti mietitty ryhmä, joka olisi halukas ja motivoitunut osallistumaan kehittämistyöhömme. Sovimme päiväkodin johtajan kanssa, että hän laittaisi sähköpostia, kun olisi varmistanut ryhmän työntekijöiden kiinnostuksen lähteä työhömme mukaan. Tapaamisesta jäi meille positiivinen olo ja ryhdyimme tahoillamme lukemaan aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja kävimme keskusteluja aiheeseen liittyen.

Suunnitteluvaihe

Seuraavaksi siirryimme kehittämistyömme osalta suunnitteluvaiheeseen, jossa Salosen (2013, 17) mukaan tehdään hankkeesta kirjallinen kehittämissuunnitelma eli opinnäytetyösuunnitelma. Pidimme päiväkodilla esitietoa lisäävän tapaamisen kehittämistyöhömme osallistuvan ryhmän henkilökunnan kanssa, suunnittelimme sisällysluetteloa ja teimme opinnäytetyösuunnitelman.

Esitietoa lisäävässä tapaamisessa kävimme läpi kehittämistyömme aiheen rakentumista ja sen kulkua. Sovimme aikataulusta ja rajasimme yhteisen keskustelun myötä kehittämistyössämme toteutettavan oppaan aihealueet. Aihealueiksi valikoituivat erilaiset päiväkotiarjessa esiintyvät siirtymätilanteet ja perushoidon tilanteet. Päiväkotiryhmän henkilökunta toivoi saavansa näihin tilanteisiin uusia vinkkejä toteuttaa työtään lempeästi ohjaten. Aihealueita, joita oppaassamme käsittelemme, ovat pukeutumistilanteet, wc:ssä käynti ja käsien pesu, päivälepo, tunteiden käsittely sekä erilaiset siirtymätilanteet.

Esivaihe eli kentälle siirtyminen

Kehittämistyön suunnitteluvaiheen jälkeen työntekijät siirtyvät ”kentälle” eli siihen ympäristöön, jossa varsinainen työskentely toteutuu. Tässä vaiheessa organisoidaan yhdessä tulevaa työskentelyä. (Salonen 2013, 17.) Opinnäytetyösuunnitelman esittelyn myötä haimme tutkimuslupaa (LIITE 4) Lahden kaupungilta. Ennen tutkimusluvan saamista kävimme vielä kerran päiväkodilla tapaamisessa, jossa käsitelimme jo keräämiämme lauluja ja loruja. Tapaamisessa oli erittäin tärkeää tarkentaa sekä meidän että päiväkotiryhmän työntekijöiden käsitystä ja näkökulmia kehittämistyöhön liittyen. Tässä vaiheessa teimme myös pienen muutoksen kehittämistyön toteutusaikatauluun, jotta päiväkotiryhmällä olisi riittävästi aikaa kokeilla oppaan toimivuutta, ja meillä tarpeeksi aikaa tehdä kehittämistyömme kirjallista osuutta.

Työstövaihe

Salosen (2013, 18) mukaan työstövaiheessa toimijat työskentelevät kohti yhdessä sovittua tavoitetta ja tuotosta. Vaiheena työstämisen voidaan ajatella olevan kaikkein pisin ja vaativin. Siinä realisoituvat kaikki kehittämistyön osatekijät: toimijat, materiaalit ja aineistot ja dokumentointitavat. Työskentelystä vastaaville henkilöille vaihe on vaativa, raskaskin, mutta ammatillisen oppimisen kannalta se on tärkeä vaihe.

Ennen tutkimusluvan myöntämistä olimme työstäneet oppaamme kokeilukappaletta ja selvittäneet oppaaseen tulevien laulujen ja loruja käyttöoikeuksia Teoston ja Sanaston kanssa. Tulimme siihen tulokseen, että lyhyellä aikataululla emme ehdi saada tekijänoikeuslupia, joten päätimme käyttää mahdollisimman paljon itse kirjoittamiamme loruja ja laittaa oppaaseen eri tilanteisiin sopivien laulujen nimiä. Karsimme oppaastamme tämän vuoksi useita sinne keräämiämme lauluja ja loruja.

Tapaamiset toimijoiden kanssa olivat antoisia. Keskustelimme monipuolisesti musiikin käytöstä päiväkodissa. Ne antoivat myös motivaatiota teoriaosuuden kirjoittamiseen. Toimijat tekivät meihin vaikutuksen. Heillä oli avoin asenne oppia uusia tapoja tehdä ja kehittää

työtään. Saimme heiltä myös paljon tietoa lapsen positiivisesta kohtaamisesta.

Tutkimusluvan saatuaamme veimme oppaan päiväkotiin kokeilujaksolle ja työstimme kehittämistyömme kirjallista osuutta ja paneuduimme kehittämistehtävään. Saimme opinnäytetyön ohjaajaltamme vinkin käyttää oppaassamme AAC-kuvia laulujen ja lorujen tukena. Aluksi suunnittelimme tuottavamme päiväkodin henkilökunnalle kaulanauhakortit liittyen oppaamme loruihin ja lauluihin. Keskustelimme päiväkodin henkilökunnan kanssa ja paremmaksi vaihtoehdoksi soveltuivat seinille laitettavat kuvalliset kortit, joissa olisi tilaan sopiva loru tai laulu. Keskustelussa työntekijät kertoivat, että ryhmässä on tällä hetkellä merirosvoteema, joten oli luonnollista jatkaa tätä samaa teemaa. Halusimme ottaa lapset mukaan tähän kohtaan kehittämistyötämme ja näin saimme lasten osallisuuden näkökulman huomioitua. (ks. kappale 3.2) Lapset saivat piirtää päiväkodissa papukaijoja, joihin pyydettiin lasten vanhemmilta suullinen lupa käyttää niitä osana kehittämistyötämme. Kuvat ovat oppaassa elävöittäen sen ulkonäköä.

Tarkistusvaihe

Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat yhdessä syntynyttä tuotosta ja palauttavat sen mahdollisesti takaisin työstövaiheeseen tai siirtävät sen suoraan viimeistelyvaiheeseen (Salonen 2013, 18). Tarkistimme kehittämistyömme kirjallista osuutta ja muokkasimme sisällysluettelo paremmin aiheitamme vastaaviksi. Kokeilujakson jälkeen toimitimme päiväkodin henkilökunnalle sähköpostitse arviointilomakkeen koskien oppaan kokeilukappaletta (LIITE 1). Pidimme myös arviointitapaamisen, jossa keskustelimme oppaan käytöstä. Oppaan arviointia esittelemme tarkemmin arviointikappaleessa. (ks. kappale 8.)

Viimeistelyvaihe

Salonen (2013, 18) mainitsee teoksessaan myös viimeistelyvaiheen. Meidän kehittämistyössä viimeistelyvaihe piti sisällään oppaan ulkoasun viimeistelyä ja päiväkodin henkilökunnan palautteen huomioimista.

Esimerkkinä mainittakoon henkilökunnalta tullut toive mahdollisimman lyhyistä ja rytmiltään helposti omaksuttavista loruista. Teoriaosuuden viimeistelyssä tarkistimme kieliasua ja lisäsimme joihinkin kappaleisiin tekstiä.

Kehittämishankkeen tuloksena syntyy yleensä jokin konkreettinen tuote: esimerkiksi malli, kuvaus, opas, kirja, esite, toimintapäivä tai kansio. Tässä toiminnallinen opinnäytetyö eroaa tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä. (Salonen 2013, 19.) Me tuotimme oppaan, joka on nimeltään "Laulaa luritellen lorutellen" (LIITE 3).

6.2 Kehittämismenetelmät

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen varhaiskasvatusta kuvaavat kompetenssit määrittelevät sosionomiopiskelijan tutkimuksellisia kehittämismenetelmiä varhaiskasvatuksen osalta. Menetelmien avulla opiskelija osaa arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria, sekä soveltaa tutkimuksellisia menetelmiä varhaiskasvatustyössä ja hyödyntää saatuja tuloksia käytäntöjen kehittämiseen. (Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen varhaiskasvatuksen kompetenssit 2018.)

Kehittämismenetelminä olemme käyttäneet kokeilevaa toimintaa ja dialogista keskustelua yhdessä toimijoiden kanssa. Mönkkönen (2007, 86) kuvaa dialogisuuden olevan yhteisen ymmärryksen rakentamista ja vastavuoroisuutta. Keskustelimme dialogisesti oppaan suunnitteluvaiheessa ja kokeilujakson jälkeen. Työskentelyä palvelevat parhaiten tutkimusmenetelmät, esimerkiksi kysely tai haastattelu tarpeiden tunnistamisessa tai tuloksien arvioinnissa. Yleisellä tasolla menetelmissä on kyse käytännön keinoista ja työskentelytavoista, joilla päästään kehittämistoiminnan tavoitteisiin. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 55.)

Kokeilevassa toiminnassa osallistuminen tarkoittaa kokeilutoiminnan viemistä käyttäjien ja toimijoiden aitoihin toimintaympäristöihin. Käyttäjät ja

toimijat kokeilevat kehitettävää asiaa käytännössä. He voivat toimia omassa ympäristössään omalla tavallaan, mutta samalla he osallistuvat myös kehittämistoimintaan, joissa käyttäjältä ja toimijalta edellytetään välitöntä palautetta. Palautteen pohjalta tehdään tarvittavia muutoksia toimintatapaan. Kokeilevassa toiminnassa tietoa voidaan kerätä myös subjektiivisesta näkökulmasta. Erityisesti voidaan korostaa työntekijöiden kokemustiedon merkitystä. (Toikko & Rantanen 2009, 100.)

Työntekijöiden kokemustiedon merkitys oli perusteena oppaan kokeilujaksoon. He tuntevat ryhmän lapset, joten saimme heiltä luotettavampaa ja tarkempaa tietoa esimerkiksi lapsen kielen kehitykseen liittyvissä kysymyksissä kokeilujakson aikana. Me emme tunne ryhmän lapsia, joten meillä ei ole vertailupohjaa heille ominaiseen käytökseen. Kokeilujakson myötä huomioimme myös työntekijöiden osallisuutta. Työntekijät, joille oppaan tuotamme, saavat ensin kokeilla käytännössä menetelmän toteuttamista. Kokeilujakson jälkeen he saavat arvioida millä tavalla valmiin tuotoksen käyttö päiväkodissa olisi sujuvaa.

6.3 Tiedonkeruumenetelmät

Tiedonkeruumenetelmänä toimi työpaja yhdessä toimijoiden kanssa, jossa keräsimme tietoa mind map -työskentelyllä, arviointilomakkeella ja avoimella haastattelulla. Kehittämistyön kirjalliseen tietoperustaan hankimme materiaalia lähdekirjallisuudesta, tutkimuksista, laista, sekä muista lähteistä. Lähdekirjallisuutta haimme Lahden korkeakoulukirjaston Masto- Finnasta, Melindasta, jossa on Suomen yliopistokirjojen yhteistietokantoja ja Elektrasta, jossa on kotimaisia tieteellisiä julkaisuja sekä Finlex-sivustosta, jossa on lainsäädäntöön liittyviä asioita. Lähdekirjallisuuden hakusanoina käytimme seuraavia: varhaiskasvatus, vuorovaikutus, positiivinen vuorovaikutus, musiikkikasvatus, kielen kehitys, suomi toisena kielenä.

Työpaja on luova vuorovaikutuksellinen menetelmä, jonka ajatuksena on oivaltamalla oppiminen (Koppa 2010.) Työpajan toteutimme pienryhmätyöskentelynä. Teimme työpajassa mind mapin eli käsitekartan.

Mind map on kaavio, jonka avulla esitetään sanoja, ideoita, tehtäviä tai muita kartan keskelle sijoitettuun avainsanaan ja sen ympärille liittyviä asioita (Opetushallitus 2018). Meidän työssämme käsitekarttaa käytettiin oppaan aihealueiden rajaamiseen. Ideointi käsitekartan lähtökohtana rohkaisee käyttäjiä luettelemaan ja yhdistämään käsitteitä. (Opetushallitus 2018.)

Avoin haastattelu eli strukturoimaton haastattelu etenee tietyn aihepiirin sisällä vapaasti ja haastateltavien ehdoilla. Haastattelussa on tarkoitus keskustella haastattelijan etukäteen pohtimista teemoista. Tarkkojen kysymysten sijaan, haastattelussa edetään keskustellen, antaen tilaa haastateltavan kokemuksille, tuntemuksille, muistoille, mielipiteille ja perusteluille. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Valitsimme avoimen haastattelun oppaan sisällön arvioinnin välineeksi sen kokemusten ja mielipiteiden sallivuuden vuoksi. Se myös auttoi huomioimaan päiväkodin henkilökunnan mielipiteitä oppaan sisällöstä. Haastatteluaineiston kuvausta käsittelemme tarkemmin kappaleessa 8.1.

Oppaan arvioinnin toteutimme arviointilomakkeella, jonka teemoittelimme käsittelemään oppaan sisältöä, opasta menetelmänä ja menetelmän käyttöä päiväkodissa. (KUVIO 3). Oppaaseen liittyviä teemoja tarkastelemme kappaleessa 8.1. Arviointi piti sisällään myöskin kehittämistyöhön liittyviä kysymyksiä, joita aukaisimme haastatteluaineiston yhteydessä.

Teemoittelu on luonteva etenemistapa teemahaastatteluaineiston analysoimisessa. Aineisto voidaankin litteroinnin jälkeen järjestellä teemoittain. Esimerkiksi taulukointien avulla voidaan havainnoida, mitkä seikat aineistossa ovat keskeisiä ja mieltä niille yhdistäviä nimittäjiä, teemoja. Kun aineistoa järjestellään teemojen mukaan, kunkin teeman alle kootaan esimerkiksi haastattelusta kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Litteroinnilla tarkoitetaan nauhoitetun puhemuotoisen aineiston tai tutkimukseen osallistuneiden vastaajien omalla käsialallaan kirjoittamien

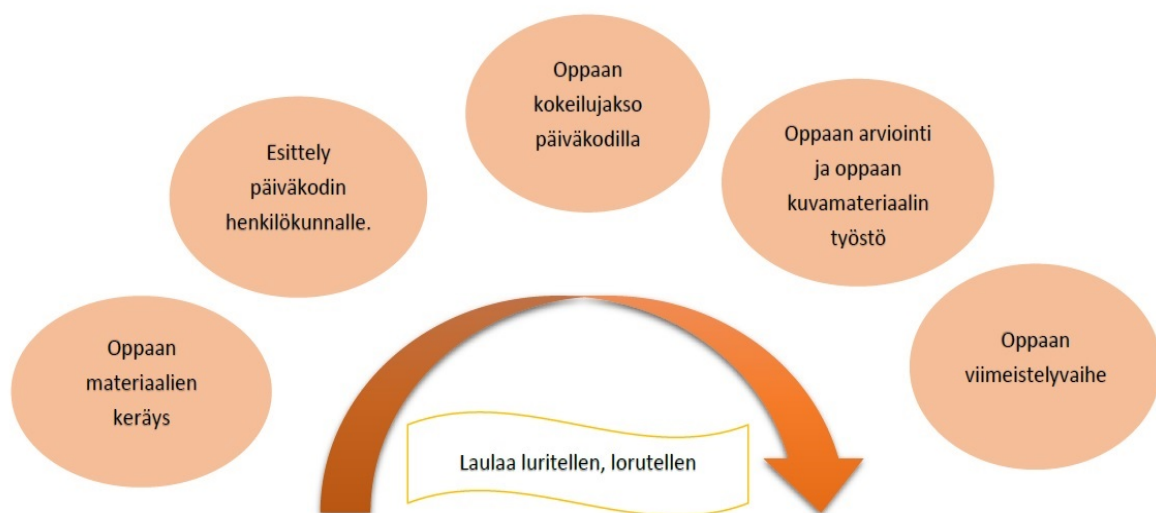
tekstien puhtaaksi kirjoittamista. Puolistrukturoiduissa, tiettyihin asioihin tarkasti fokusoiduissa haastatteluissa, voidaan toisinaan poimia haastatteluista vain tutkimuksen kannalta oleelliset kohdat. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Käsittelimme, teemoittelimme ja kirjasimme arviointilomakkeista ja nauhoitetusta haastattelusta saadut aineistot, joiden pohjalta saimme arvokasta tietoa oppaamme lopulliseen muotoonsa saattamiseksi.

7 OPPAAN RAKENTUMINEN JA EETTINEN POHDINTA

7.1 Oppaan tarkoitus ja tavoite

Oppaan tarkoitus on innostaa päiväkodin työntekijöitä käyttämään lauluja ja loruja työssään. Laulujen ja lorut ovat positiivisen vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen tukena. Niitä käyttäekseen ei tarvitse olla laulun tai runon lausunnan ammattilainen. Avoin ja innostunut asenne riittää.

Oppaan tavoite on sen selkeys ja helppokäyttöisyys.

Kuvio 2. Oppaan kokoamisen kaavio

Oppaamme loruja ja lauluja aloimme kerätä jo loppuvuodesta 2017. Tammikuussa 2018 pidimme ensimmäisen tapaamisen päiväkodin henkilökunnan kanssa, jossa keskustelimme yleisluontoisesti tulevasta opinnäytetyöstämme. Seuraavassa tapaamisessa tarkensimme oppaan sisällön rajausta työpajassa (KUVA 1) mind map -menetelmän avulla. (LIITE 2)

Kuva 1. Mind map -työskentelyä päiväkodilla.

Seuraavaksi selvitimme laulujen ja lorujen tekijänoikeusasiaa ja miten voisimme käyttää lauluja ja loruja monipuolisesti oppaassamme. Olimme yhteydessä Teostoon ja Sanastoon, joiden kautta meille selvisi, että kaikkien käyttämämme laulujen ja lorujen tekijöiltä pitäisi pyytää erikseen käyttöluva. Emme myöskään tienneet kaikkien lorujen tekijöitä ja selvittelyyn olisi mennyt kohtuuttomasti aikaa. Päätimmekin käyttää mahdollisimman paljon omatekemiä loruja ja mainita eri tilanteisiin sopivien laulujen nimiä. Keskustelimme asiasta myös päiväkodin henkilökunnan kanssa. He olivat sitä mieltä, että maininta lauluista riittää. Päiväkodin työntekijä Miia Ranta antoi meille suullisesti luvan käyttää omatekemiään loruja oppaassa. Panoksensa oppaaseemme antoi myös Sini Viljamäki. Mekin työstimme oppaaseen loruja. Koimme iloa lorujen tekemisestä ja aiomme myös käyttää niitä tulevaisuudessa työskennellessämme lasten kanssa.

Oppaan kokeilujakso kesti kuukauden ajan. Kuukauden aikana päiväkodin henkilökunta oli testannut opastamme sopivissa arjen tilanteissa. Oppaan lauluista ja loruista oli tehty päiväkodin eri tilojen seinille suurennettuja tekstejä, joista työntekijöiden oli helppo katsoa tilanteeseen sopiva loru tai laulu. Oppaan arvioinnin suoritimme kyselylomakkeella (LIITE 1) ja teimme opasta koskien erillisen arviointien koontitaulukon (KUVIO 3), jota aukaisemme tarkemmin kappaleessa 8.1. Kuvitimme opastamme lasten

piirtämällä papukaijoilla. Tietoteknisessä työstövaiheessa ja oppaan lopullisen ulkoasun luonnissa oman panoksensa oppaaseemme antoi Ville Jalava. Oppaan viimeistelyvaiheessa huomioimme päiväkodin henkilökunnan toiveet oppaan suhteen, joita saimme oppaan kokeilujakson myötä.

7.2 Etiikka oppaan tekoa ohjaamassa

Eettinen harkinta on osa ammattikäytäntöä. Työssä tehtävät päätökset eivät perustu vain tietoon ja kokemukseen, vaan eettinen harkinta on osa päättelyketjua. Eettinen keskustelu johtaa arvojen ja päämäärien perimmäisiin kysymyksiin, jotka auttavat selvittämään mitä oikeastaan halutaan. Eettinen harkinta on ammatilliseen toimintaan liittyvien valintojen, keinojen, kohteiden ja seurausten tutkimista ja käsittelyä. Eettinen harkinta edellyttää työyhteisössä yhteistä keskustelua, koska omaa toimintaa on kyettävä arvioimaan kriittisesti useasta näkökulmasta. (Talentia. 2017, 25.)

Sosiaalialan työ on suhdeperustaista työtä, ja työn onnistumisen perustana on luottamuksellisen suhteen rakentaminen asiakkaan ja työntekijän välille (Talentia. 2017, 31). Oppaamme kokeilu toteutettiin ainoastaan päiväkodin henkilökunnan toteuttamana kuukauden mittaisena kokeilujaksona. Valitsimme oppaamme pääaiheeksi lempeän ohjaamisen, joka korostaa Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman (2017,10) arvoperustasta nousevia periaatteita, kuten lapsen edun ja mielipiteen huomioimista sekä yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua. Varhaiskasvatussuunnitelmassa painotetaan, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Tieteellinen tutkimus voi olla eettisesti hyväksyttävää ja luotettavaa ja sen tulokset uskottavia vain, jos tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Näitä tapoja ovat rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa,

tutkimuksen esittämisessä ja tutkimuksen ja tutkimustulosten arvioinnissa. Tutkimuksessa tulee toteuttaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Myöskin tarvittavat tutkimusluvut tulee hankkia asianmukaisesti. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012, 6.)

Yksityisyyden suoja on tutkimuseettisesti tärkeä periaate (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012), jonka vuoksi emme mainitse kehittämistyöhömme osallistuneen päiväkotiryhmän nimeä. Ryhmässä olevat lapset pysyvät anonyymeinä eikä heitä voi kehittämistyömme myötä tunnistaa.

8 ARVIOINTI

8.1 Oppaan arviointi

Kehittämistyössä toteutettavaa lempeän ohjaamisen opasta arvioimme erillisellä arviointilomakkeella (LIITE 1), jonka toimitimme sähköpostitse päiväkodin henkilökunnalle. Heillä oli viikko aikaa täyttää arviointilomake. Olimme sopineet myös erillisen arviointitapaamisen, jossa saimme myöskin kirjalliset arvioinnit itsellemme. Teimme arvioinneista taulukkomuotoisen koostuksen. (KUVIO 3).

Arviointikysymykset	Vastaaja 1	Vastaaja 2	Vastaaja 3
Oliko perehdyttäminen laulujen ja lorujen käyttöön riittävä?	Laulujen ja lorujen käyttöönotto ok, koko prosessiin olisi hyvä varata enemmän aikaa.	Oli	Oli, jos olisi ehtinyt etsiä itselleen jo tuttuja loruja ja riimejä olisi ehkä helpottanut käyttöä.
Oliko lorut ja laulut helppo ottaa käyttöön päiväkodin arjessa?	Suurin osa materiaalista vierasta, lyhyessä ajassa eivät jääneet mieleen.	Teksti oli suurennettuna kiinnitettynä kunkin tilan seinään. Siitä oli helppo lukea, kun tilanne oli siihen tarpeeksi rauhallinen.	Ei. kovin hektistä ja nopeatepoista etenkin meidän siirtymät. kiireessä ei tule luettua uusia loruja.
Käytitkö loruja ja lauluja, kuinka usein?	Noin kerran päivässä. Useammin tuli käytettyä omia tuotoksia tilanteisiin sopien.	Pari kertaa päivässä. Laulamisen koen muutoinkin luontevaksi, joten kynnyks oli matala.	En osaa sanoa. Silloin tällöin, kun lapsia oli "käsillä" vain muutama.
Missä tilanteissa käytit lauluja ja loruja?	Eniten pukiessa, wc-käynnillä ja nukkumaan käydessä.	Wc-tilanteissa, pukeutumisessa, piireillä (aamu ja lounas) sekä nukutuksessa ja herättämisessä.	Nukkarissa ja wc:ssä.
Saitko lapsilta kommentteja käyttäessäsi loruja ja lauluja	En niinkään kommenttia, mutta lapsi saattoi pysähtyä, hymyillä.	Ei sanallista kommenttia. Lapset herkistyivät kuuntelemaan ja seuraamaan.	En
Oletko kokenut hyötyväsi menetelmästä? millä tavalla?	Laulu tuo monessa tilanteessa mukanaan tunnelman, loru pysäyttää omalla rytmillään.	Se parantaa tunnelmaa	En oikeastaan, koska lorujen käyttö oli vähäistä.
Onko menetelmä edistänyt hyvää vuorovaikutusta lasten ja työntekijöiden välillä?	Ryhmän koko ja hektinen rytmioivat esteenä toteutukseen.	Se laskee stressitasoja (aik./lapsi), tyynnyttää. Toimii	Varmasti edistää vuorovaikutusta, jos voi olla lapsen tai muutaman lapsen kanssa kerrallaan.
Ovatko lapset oppineet suomen kieltä, esim. Uusia sanoja käyttäessäsi loruja ja lauluja?		Eräs monikielinen lapsi on itseksensä laulanut usein kuulemaansa käsienpesu laulua.	En osaa sanoa
Onko lasten ollut helpompi keskittyä toimintaan menetelmän avulla?	Jos tilanne on ollut kahdenkeskinen tai pienryhmä, on lapsen ollut helpompi keskittyä.	Laulun avulla pystyy paremmin ottamaan ryhmän haltuun. Auttaa orientoitumaan siihen mitä on tekemässä.	Kuuntelevat kyllä, sen hetken, mutta sitten taas mennään...
Aiotko jatkossa käyttää menetelmää työssäsi?	Varmasti ainakin omia loruita ja lauluja	Kyllä	Kyllä tilanteiden niin salliessa
palaute oppaasta ja kehitysehdotukset	Tuli ajatus kansiosta, jossa kortteja esim. pukemistilanteeseen.	Lyhyet ja selkeät lorut ovat toimivampia etenkin monikielisten lasten ryhmässä.	

Kuvio 3. Oppaan arvioinnin koonti.

Taulukosta selviää oppaamme sisältöön liittyvä yhteistyökumppaneilta saatu arviointi. Teimme muutokset lopulliseen oppaaseemme arviointia hyödyntäen. Arviointilomake sisälsi myös kysymyksiä opinnäytetyön toteutukseen liittyen (LIITE 1). Arviointilomakkeessa kysyimme yhteistyön sujuvuudesta, josta saimme vastauksissa positiivista palautetta. Yhteistyö oli päiväkodin henkilökunnan mielestä sujunut hyvin. Arjen kiireiden tiimellyksessä sopivaksi kommunikoinnin välineeksi osoittautui sähköpostiviestittely, joka on ollut sujuvaa.

Toteutimme arviointikäynnillä avoimen haastattelun. Saimme luvan haastattelun äänittämiseen. Haastateltavana olivat päiväkotiryhmän kaksi lastentarhanopettajaa. Haastattelun litteroitua materiaalia käytimme vain menetelmän arvioinnin tarkennuksessa ja poistimme sen tehtyämme arvioinnin. Keskustelussa kävi ilmi, että henkilökunta koki laulujen ja lorujen tuovan "ekstraa" vuorovaikutustilanteeseen. Lapsen positiivinen kohtaaminen kirvoitti hymyn sekä lapselta että aikuiselta ja loi yhteyden lapsen kanssa. Se loi lapselle tunteen, että "tämä on juuri minulle tarkoitettu juttu". Kiukulta ja huonolta ololta menetelmä vie henkilökunnan mielestä kärkeä, eikä aikuinenkaan laula kiukkuisena! Menetelmä laskee stressitasoja, jotka päiväkotiarjessa voivat nopeasti nousta korkealle. Kuten edellä olevasta taulukostakin ilmeni, myös arviointikeskustelussamme esille nousi pienen ryhmän merkitys menetelmää käytettäessä.

Työntekijät toivat esille keskustelussa laulujen ja lorujen monipuolista käyttöä ja erilaisten toimintatapojen rikkauden näkökulmaa. He kertoivat työmme myötä kiinnittävänsä enemmän huomiota menetelmän käyttöön tietoisesti. Aiemmin he olivat käyttäneet lauluja ja loruja spontaanisti. He kertoivat, että opas oli innoittanut käyttämään lauluja ja loruja enemmän kuin ennen kokeilujaksoa. He korostivat sitä, että vaikka jotkut lorut voivat olla "kömpelöitä" käyttää, ovat ne kuitenkin hyödyllisiä, etenkin kaksikielisille lapsille. Haastattelussa keskustelimme myös, kuinka opasta voisi hyödyntää koko päiväkodissa. Henkilökunta pohti sitä, että sopivan tilanteen tullen toisiinkin ryhmiin voisi opastamme markkinoida käytettäväksi.

Haastattelussa meille ilmeni, että kokeilujakson aikana opastamme oli käytetty myös toisessa ryhmässä, ja heiltä oli saatu palautetta nimenomaan vessatilanteissa oppaan käytöstä. Toinen ryhmä oli myös innostunut menetelmästä, vaikka eivät sitä usein käyttäneetkään. Toinen ryhmä kiinnitti huomiota siihen, että laulut ja lorut sopivat etenkin siirtymätilanteisiin. Vaikka saimmekin toiselta ryhmältä palautetta oppaastamme, emme huomioineet tätä palautetta vaikuttavasti oppaamme kokoamisessa, sillä toimeksiantosopimuksessa olimme sopineet vain yhden ryhmän osallistumisesta kehittämistyömme toteutukseen.

Olemme tyytyväisiä oppaamme ulkoasuun. Se on värikäs ja eläväinen lasten piirrosten ansiosta. Opas on selkeä päiväkodin henkilökunnan mielestä. Sen helppokäyttöisyys ei kuitenkaan aivan toteutunut, koska henkilökunta kaipasi vähän enemmän perehdytystä oppaan käyttöön. Opas olisi voinut sisältää enemmän esimerkkejä laulujen ja lorujen käytöstä ja myös enemmän teoretietoa positiivisesta vuorovaikutuksesta ja tunnetaitojen kehittämisestä. Tunnetaitojen tukeminen näkyi oppaassamme erilaisina tunneloruina.

9 POHDINTA

Kehittämistyön tarkoituksiin ja tavoitteiseen pääseminen

Tarkastelemme tässä kappaleessa kehittämistyömme tavoitteiden toteutumista. Kehittämistyön tarkoituksena oli lisätä päiväkodin työntekijöiden valmiutta laulujen ja lorujen käyttöön, edistää positiivisen vuorovaikutuksen toteutumista varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten välillä ja tukea suomen kielen kehittymistä lapsilla, joilla on suomi toisena kielenä. Tarkoitusta ei voi tarkkaan mitata, mutta toimijoiden antamasta palautteesta käy kuitenkin ilmi heidän aikovan jatkossa käyttää lauluja ja loruja työssään. Toimijat olivat kokeneet laulujen ja lorujen käytön edistävän hyvää vuorovaikutusta ja laskevan stressitasoja. Laulujen ja lorujen käytön myötä, suomea toisena kielenään puhuva lapsi, oli toistanut oppimaansa käsienpesulaulua. Alisaaren tutkimus (2016) vahvistaa laulujen ja lorujen käytön edistävän suomen kielen oppimista. Myös oma tietämyksemme laulujen ja lorujen käytöstä lisääntyi. Olemme myös käyttäneet niitä työssämme lasten kanssa.

Kehittämistyön tavoitteena oli kehittää selkeä, lempeän ohjaamisen opas päiväkodin arjen eri tilanteisiin. Toimijat kertoivat palautteissaan käyttäneensä lauluja ja loruja eri tilanteissa. He arvioivat suullisessa arviointikeskustelussa oppaan olleen selkeä ja siinä oli hyvin kerrottu yksinkertaisia tapoja elävöittää lauluja loruja esimerkiksi omaa ääntään käyttämällä.

Laulujen ja lorujen käyttö on helpompaa työyhteisössä, jonka ilmapiiri on salliva ja avoin. Pohdimme tämän kehittämistyön myötä kehittyneemme ammatillisesti myös työyhteisön jäsenenä. Huomasimme kuinka voimme vastavuoroisen vuorovaikutuksen avulla luoda omalta osaltamme työyhteisön avointa ja lämmintä ilmapiiriä. Vaikka meille laulujen ja lorujen käyttö lasten kanssa on luontevaa, meidän täytyy hyväksyä, jos joku työyhteisön jäsen ei koe luontevaksi niiden käyttöä. Jokaisella työyhteisön jäsenellä on omat kiinnostuksen kohteet ja vahvuudet. Toivomme kuitenkin oppaamme innoittavan varhaiskasvatuksen työntekijöitä

käyttämään lauluja ja loruja rohkeasti työssään. Me emme ole musiikin ammattilaisia, mutta voimme välittää musiikin iloa työssämme lasten kanssa.

Työskentelymme kehittämistyön tiimoilta osottautui ajoittain hieman haastavaksi. Haastetta loivat muiden opintojen, töiden ja perhe-elämän yhteensovittaminen. Oivalsimmekin kehittämistyötä tehdessä, että yhdessä työskentely vaatii muuntautumiskykyä, vahvuuksien hyödyntämistä ja hyviä keskustelu- ja organisointitaitoja. Näitä taitoja pääsemmekin tulevassa ammatissamme hyödyntämään.

Jatkokehittämisideat

Jatkokehittämisen kannalta merkittävin seikka on riittävä aika kokeilujakson toteuttamiseen. Huomasimme opasta tehdessämme, että kuukauden kokeilujakso ei ollut riittävän pitkä aika. Pohdimme ennen kokeilujaksoa sen riittävää pituutta. Ajattelimme jos kokeilujakso kestäisi yli kuukauden, saattaisi oppaan käyttö unohtua päiväkodin hektisessä arjessa. Saimme kuitenkin päiväkodin henkilökunnalta palautetta, että kuukausi oli liian lyhyt kokeilujakso. Jos toteuttaisimme tulevaisuudessa samantyyppisen kehittämistyön, tulisi meidän tarkentaa aikataulutusta. Teimme tässä kehittämistyössä muutoksia ennalta suunniteltuun aikataulutukseen huomatessamme aikataulullisia päällekkäisyyksiä, jotka olisivat vaikuttaneet päiväkodin henkilökunnan oppaan kokeilujakson toteutukseen. Emme voineet pidentää kokeilujaksoa, mutta muutimme sen ajankohtaa.

Toinen jatkokehittämisen tarve on riittävä perehdytys oppaan käyttöön. Tarve ilmeni päiväkodilta saaduista palautteista. Pidimme päiväkodilla tapaamisen, jossa annoimme oppaamme kokeilujaksolle. Tapaamisessa meidän olisi pitänyt kiinnittää huomiota oppaan riittävän monipuoliseen perehdyttämiseen. Tapaamisessa kerroimme, että oppaassa on eri tilanteisiin sopivia lauluja ja loruja. Avasimme esimerkkien avulla eri tapoja toteuttaa laulamista ja loruttelua. Emme kuitenkaan käyneet jokaista laulua ja loruja erikseen läpi. Toisaalta, jos olisimme perehdyttäneet päiväkodin

henkilökunnan juuri oppaan lauluihin ja loruihin, olisi niiden kokeilulliseen luonteeseen tullut ristiriita. Johtopäätöksemme on kuitenkin se, että riittävä perehdytys on tärkeää oppaan käytölle. Toivomme, että kehittämistyömme julkaisuseminaari, jossa esittelemme myöskin oppaan, toimisi tämän asian osittaisena korvaajana.

Kehittämistyön pohdintaa

Kehittämistyö kokonaisuudessaan oli hyvin opettavaista meille molemmille, vaikka olimme molemmat tehneet aikaisemmin opinnoissamme kehittämishankkeita ja erilaisia projekteja. Opimme tästä toteutetusta toiminnallisesta kehittämistyöstä erittäin paljon kehittämistyön saralta. Syvensimme tietämystämme lapsen tunnetaidoista, kielen kehityksestä ja musiikillisista työtavoista. Vaikka olimmekin käyttäneet lauluja ja loruja vuorovaikutustilanteissa lasten kanssa, saimme kehittämistyömme myötä lisää tapoja käyttää lauluja ja loruja. Meillä on aiempaa vahvemmat perusteet, teorian tiedon lisääntymisen myötä, käyttää luovia ja musiikillisia menetelmiä vuorovaikutuksessa lasten kanssa sekä kohdata jokainen lapsi ainutlaatuisena yksilönä. Kiinnitämme myös enemmän huomiota vuorovaikutuksen laatuun. Meillä on aikuisina vastuu lämpimän vuorovaikutuksen toteutumisesta.

10 LÄHTEET

- Aaltonen, R., Lehtinen T., Leppänen, K., Peltonen, T., Tarvo, M-T., Tuunainen P., Viherä-Toivonen, A. 2008.
Havainnointi ja pedagoginen tuki 3-5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja. [Viitattu 2.5.2018] Saatavissa:
http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf
- Aaltonen, A. 2017. Musiikki varhaiskasvatuksen tukena päiväkotiarjessa. Sosiaalialan opinnäytetyö. Satakunta: Satakunnan ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma
- Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-kustannus.
- Alisaari, J. 2018. Songs and poems in the language classroom: Teachers' beliefs and practices. [Viitattu 30.4.2018] Saatavissa:
<http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/128287/AnnalesB426Alisaari.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973. [viitattu 7.5.2018] Saatavissa:
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>
- Avainsäätien luento 27.3.2018, Fellmannia-campus. Lahti.
- Elo, J., Fonsen, E., Heikka, J., Leinonen, J. (toim.) 2014. Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere. Suomen Varhaiskasvatus ry.
- Eloranta, R. 2015. Musiikki välineenä varhaiskasvatusikäisten tunnekasvatuksessa. Varhaiskasvatustieteen kandidaatin tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki. Sanomapro Oy.

Helin, Kola-Torvinen, Tarkka 2018. Teoksessa: Fonsen, E., Heikka, J., Kangas J., Vlasov, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen.

Hujala 2018. Teoksessa: Fonsen, E., Heikka, J., Kangas J., Vlasov, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2. Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen.

Huotilainen, M. 2007. Opetushallituksen taide- ja taitokasvatuksen asiantuntijatyöryhmä. Taide ja taito, kiinni elämässä. Taidekasvatuksen julkaisu 2009. [Viitattu 2.5.2018.] Saatavissa:

http://www.oph.fi/download/49220_taide_ja_taito.pdf

Kaltio, L & Niemitalo, K. 2017. Lorukirja lapsen kielenkehityksen tueksi varhaiskasvatuksen arjessa. Laurea-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Kauppi, R.A. 2005. Vuorovaikutustaidot ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karila, K. 2016. Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus. Opetushallitus, raportit ja selvitykset. [Viitattu 20.4.2018] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/176638_vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf

Kela, M. 2012. Tarvitaanko päiväkodeissa suomi toisena kielenä -tuokioita? Kieliverkosto. [Viitattu 27.4.2018] Saatavissa:

<https://www.kieliverkosto.fi/fi/article/tarvitaanko-paivakodeissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita>

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki. WSOY.

Kerola, K. Kujanpää, S. Kallio, A. 2013. Tunnetaitojen oppimateriaali kasvatukseen ja erityiskasvatukseen ohjaajan opas harjoituskirjaan. Opetushallitus. [Viitattu 5.4.2018]

http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla

Koivisto, P. 2011. Lasten itsetunnon vahvistaminen päivähoidon arjessa. Teoksessa: Alila, K. & Parrila, S. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa, katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006-2010. Oulu. Uniprint Oulu.

Koivunen, P. 2009. Hyvä päivähoito: Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä. PS-kustannus.

Koppa. 2010. Opetusmenetelmät. Työpaja. Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 5.5.18]. Saatavissa: <https://koppa.jyu.fi/avoimet/mit/tietotekniikan-opetuksen-perusteet/Opetusmenetelmista-ja-lahestymistavoista/Opetusmenetelmat/tyoepaja>

Korhonen, J & Moisio, L. 2017. "Saako täällä ripsitellä": Toiminnalliset tuokiot suomea toisena kielenään puhuvien lasten kielen kehityksen tukena. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma.

Köngäs, M. 2018. Köngäs, Mirja "Eihän lapsil ees oo hermoja" - Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Rovaniemi. Lapin yliopisto, 2018.

Lahden kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Lahti 2017. [Viitattu 14.4.2018]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/PalvelutSite/VarhaiskasvatusSite/Documents/Lahden%20varhaiskasvatussuunnitelma2017.pdf>

Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä 504/2002. [viitattu 4.5.2018] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

Lehto-Juopperi, S. 2012. Vuorovaikutuksen, kielen ja puheen kehitysmilloin lapsi tarvitsee tukea, Erityisopetuksen kansalliset kehittämispäivät Helsingin Messukeskus 26.–27.4.2012 [Viitattu 20.4.2018] Saatavissa: http://www.oph.fi/download/140665_A4_Lehto-Juopperi_Sirkka_VUOROVAIKUTUKSEN_KIELEN_JA_PUHEEN_KEHITYS.pdf

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus, dialoginen asiakastyö. Helsinki. Edita Prima Oy.

Nurmilaakso, M. Välimäki, A-L. (toim.) 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki. Unigrafia Oy. Yliopistopaino.

OAJ, Opetusalan ammattijärjestö. Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.

[Viitattu 5.4.2018.] Saatavissa:

<https://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatustilaki>

Opetushallitus. 2018. Menetelmiä ja työvälineitä. Mind Map. [Viitattu 5.5.2018]. Saatavissa:

http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/mind_map

Piironen-Malmi, U. & Strömberg, S. 2008 Välittämisen pedagogiikka. Keuruu. Sanoma Pro Oy.

Papunet, Puhetta korvaava kommunikointi [Viitattu 10.4.2018] Saatavissa:

<http://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>

Pollari, A. 2011. AAC:n käyttö opetus- ja ohjaustilanteissa. Laadullinen tapaustutkimus AAC:n käytöstä integroidussa päiväkotiryhmässä.

Erytispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto. [Viitattu 4.5.2018] Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26640/URN:NBN:fi:juu-201103061854.pdf?sequence=1>

Ruokonen, I. 2009. Musiikillista oppimisympäristöä luomaan. Teoksessa

Ruokonen, I.; Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa: iloa, ihmettelyä ja tekemistä. Helsinki.

Yliopistopaino Oy.

Ruokonen, I. 2016. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala, E. &

Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.

Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Avoin haastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 5.5.2018]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_1.html

Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 6.5.2018]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saarinen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Litterointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [Viitattu 6.5.2018]. Saatavissa: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_1.html

Saarinen, M. & Kokkonen, M. (2003). Tunneäly – kohti kokonaista elämää. Helsinki. WSOY.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. [Viitattu 23.4.2018]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Oppimateriaaleja. Turun Ammattikorkeakoulu. [Viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522166494.pdf>

Sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksen varhaiskasvatuksen kompetenssit. 2018. Innokylä. [Viitattu 5.5.2018]. Saatavissa: <https://www.innokyla.fi/documents/1167850/7b605176-cddd-4bab-b0e4-3b99865d2fa2>

Talentia. 2017. Alpo Heikkinen (toim.) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. PunaMusta Oy. [Viitattu 3.5.2018]. Saatavissa: http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

- Toikko, T & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampereen yliopisto. Tampere [Viitattu 2.5.2018]. Saatavissa: http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus - Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino.
- Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E., Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. [Viitattu 6.5.2018]. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Eettinen ennakoarviointi ihmistieteessä. [Viitattu 6.5.2018]. Saatavissa: <http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakoarviointi-ihmistieteissa>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. Opetushallitus. Tampere. Suomen yliopistopaino Oy. [Viitattu 14.4.2018 ja 7.5.2018]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Varhaiskasvatuslaki 36/1973. [viitattu 23.4.2018] Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Viitala, R. 2014. Jotenkin häiriöks. Etnografinen tutkimus sosioemotionaalisista erityistä tukea tarvitsevista lapsista. Jyväskylän yliopisto.

LIITTEET

LIITE 1: Arviointlomake

LIITE 2: Mind Map

LIITE 3: Opas

LIITE 4: Tekijänoikeuden luovutussopimus

LIITE 5: Tutkimuslupa

LIITE 1

Arviointilomake

Miten yhteistyö opiskelijoiden kanssa on sujunut?

Oliko perehdyttäminen laulujen, lorujen ja rytmittelyn käyttöön riittävää?

Kehitysehdotuksia

Oliko lorut ja laulut helppo ottaa käyttöön?

Käytitkö niitä työssäsi kuinka usein? (Esim. kerran päivässä vaiko useammin / harvemmin?)

Missä tilanteissa käytit niitä?

Saitko lapsilta kommentteja käyttäessäsi loruja ja lauluja?

Oletko kokenut hyötyväsi tästä menetelmästä? Millä Tavalla? Onko se edistänyt hyvää vuorovaikutusta lasten tai työntekijöiden kanssa?

Ovatko lapset oppineet suomen kieltä, esim. uusia sanoja käyttäessäsi loruja lauluja?

Onko lasten ollut helpompi keskittyä toimintaan tämän menetelmän avulla? Onko se edistänyt lasten tunnetaitojen kehittymistä? Perustele.

Aiotko jatkossa käyttää tätä menetelmää työssäsi?

Luitko saamaasi opasta?

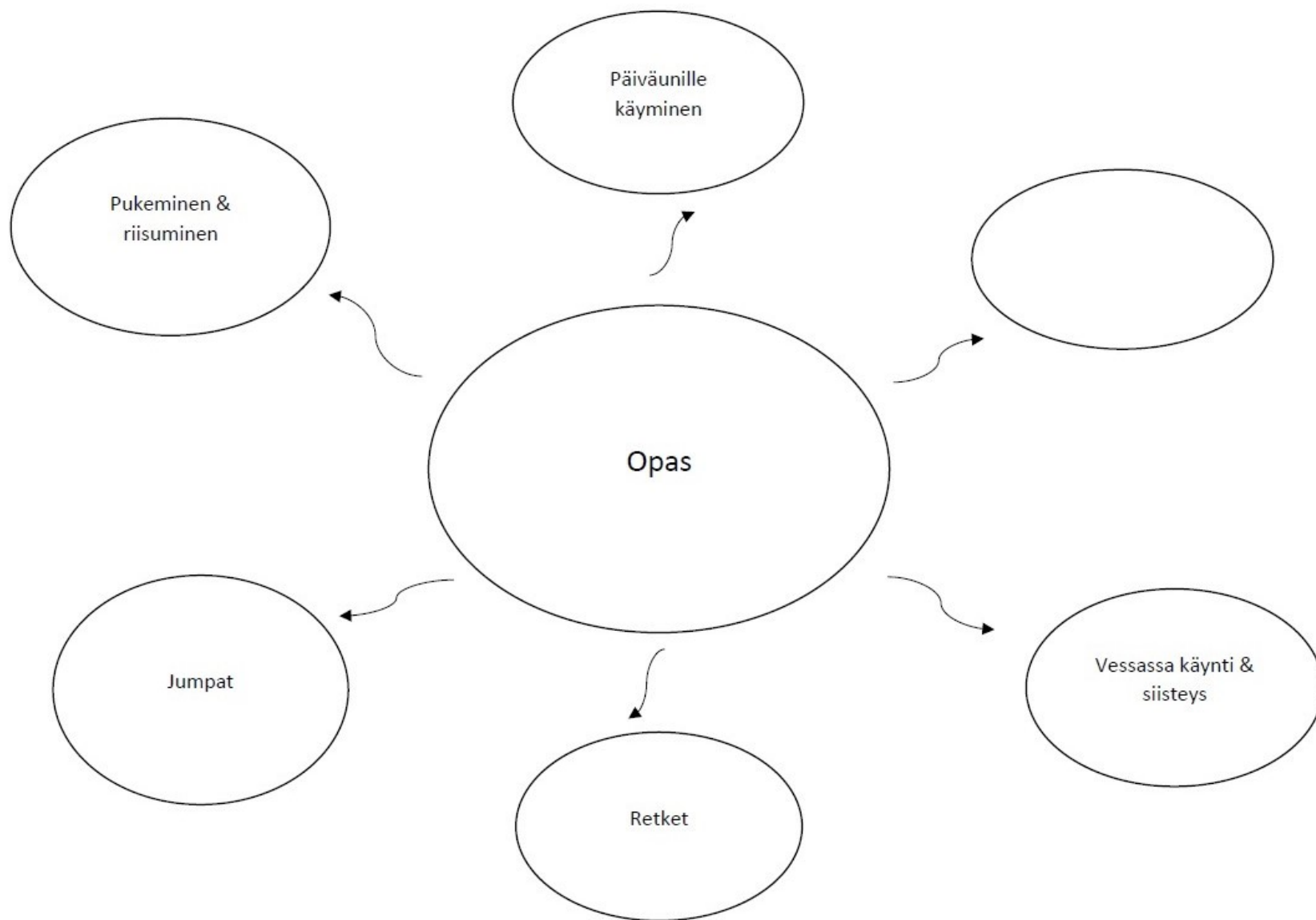
Oliko se selkeä ja helppolukuinen?

Mitä muuta palautetta haluat antaa oppaasta?

Entä toiminnasta?

Kehitysehdotuksia tulevaan?

LIITE 2

LIITE 3

LALAA LURTELLEN,
LORUTELLEN

Opinnäytetyön Opas
Hanna-Mari Jalava
Emilia Keränen

Sisällys

SAATTEEKSI:

PUKEUTUMISTILANTEET:

SIIRTYMINEN PAIKASTA TOISEEN

KÄSIEN PESU JA WC:SSÄ KÄYNTI:

PÄIVÄUNET:

TUNNELORUT:

OHJEITA LAULUJEN JA LORUJEN KÄYTTÖÖN

SAATTEEKSI:

Olemme tehneet tämän oppaan päiväkodille. Päiväkodin arjessa on usein toistuvia tilanteita, joissa lapsia ohjaavat päiväkodin työntekijät joutuvat toistamaan samoja ohjeita uudestaan ja uudestaan. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi pukemistilanteet, wc:ssä käynti ja käsien pesu, nukkumaan meno sekä erilaiset siirtymiset esimerkiksi jumppaan ja retkelle. Näissä tilanteissa lasta ohjaava aikuinen toistaa samoja ohjeita kerrasta toiseen. Olemme tähän oppaaseen miettineet loruja ja valinneet lauluja, jotta tilanteet olisivat sujuvampia ja miellyttävämpiä sekä aikuisille että lapsille. Lorujen ja laulujen avulla päiväkodin työntekijät voivat ohjata lasta lempeästi ja kannustaen.

PUKEUTUMISTILAN- TEET

PUKEMINEN

"Mitkä nämä ovat?"

Nämä ovat housut,
housut siniset.

Mikä tämä on?"

Tämä on paita, paita
punainen."

Riisu housut, housut
siniset.

Riisu paita, paita
punainen.

(Vaihtoehtona on
myös käyttää samaa
lorua kuin
pukemisessa.

Kaikki sormet
paikoilleen,
paikoilleen,
paikoilleen. Kaikki
sormet paikoilleen yks,
kaks, kol, nel viis.

Pue, pue paita päälle.
Mutta mille säälle?"

Paistaako aurinko,
sataako? Kumppareita
tarvitaanko?"

Ikkunasta ulos
kurkista, onko tyyntä
vai tuulista.

Kukas täällä laulaa,
että pukeminen se
vasta on mukavaa.

Kukas täällä nauraa,
kun napa piiloon
laitetaan?

Napako se nauraa
paidan alla? Iloisesti
piilosalla.

Kevät on! mennään
vaan, kengät jalkaan
laitetaan.

Kevät on! mennään
vaan, ei pieni sade
haittaa ollenkaan.

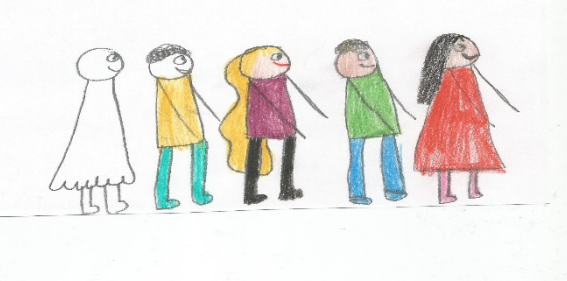
Pukemisen tueksi:

-Nalle Puhin
sadelaulu,

-Kevätsää

SIIRTYMINEN PAIKASTA TOISEEN

(Eri eläinten
matkiminen, esim.
hiivittään hiljaa kuin
kissat.)

Näin hiljaa hiivittään,
hiivittään, hiivittään,

kissojen lailla hiivittään.

Näin komeasti
harpotaan, harpotaan,
harpotaan,

karhujen lailla
harpotaan.

Näin iloisesti
pompitaan,

pompitaan,
pompitaan,

jäniksien lailla
pompitaan.

Aa aa aurinko paistaa,
retkelle lähtö se
mieltämme maittaa.
Kipot ja kannut
kantoon vaan, veikeä
päivä tää olla saa.

Reppu matkaan ja
retkelle vaan, reipasta
mieltä matkalle
reppuun pakkaa.

Kun muistat sä ottaa
kaiken tarvittavan,
rennosti voit ottaa
retken tämän.

Omaa vuoroa odotan,
että sisälle pääsisin.
Siellä jo ruoalle
tuoksuu.

Nälkä mahaan kolon
tekee. Nälkä mua
kiukuttaa, miten
jaksaisin odottaa?

Pomppisinko
paikoillaan, laulaisinko
laulun vaan?

Ehkä laulan "lallallaa"
ja nälkä hetkeksi
katoaa.

Tinttali, tanttali tral lal
laa. Näin toimia
jonossa saan.

Tinttali, tanttali tral lal
laa yhdessä, kun
odotellaan.

(aikuinen voi näyttää
eri asentoja)

Muita ehdotuksia siirtymisessä paikasta toiseen:

- Elefanttimarssi,
- Nallet tallustaa,
- Pienen pieni veturi,

KÄSIEN PESU JA

WC:SSÄ KÄYNTI:

WC - KÄYNTI

KÄSIEN PESU

Käsienpesu:

Saippuaa käsiin
hankaa,

huuhtele vasta, kun
pöpöt karkaa.

Hangataan, hangataan
käsiä yhteen, yks kaks
kol nel yks kaks kol
nel viis.

Avaa hana, kastele
vedellä kädet.

Niihin hiero saippuaa,
niin pian sä näet,
kuinka kädet
puhdistuu.

Muista myös pyyhettä
käyttää, kädet kuivata.

Silloin pöpöt surullisilta
näyttää ja voit itsellesi
hurrata!

Hiio hoi! kädet
hanaan, huuhtaiset ja
saippuaa.

Oi joi se, on vettä
vaan, näin kätes
puhtaaks saat.

Peseekö sulkiaan
papukaija, vai käsiään
Antti tai Maija?

Papukaija on iloinen,
kun puhtaat on sulat
sen.

Iloinen on papukaija,
Ovatkohan iloisia,
myös Antti ja Maija?

Vettä lorotellaan,
saippuaa käsiin
hangataan.

Loro- lora- lorotellaan.

Hang- hang-
hangataan.

Kädet pyyhkeeseen
kuivataan, kui- kui-
kuivataan.

Pesen kädet näin, en
väärin päin.

Saippuaa tippasen
laitan, huuhtelen ja
kuivata muistan aina.

Vessassa käyminen:

Housut riisu, pöntölle
istu.

Voit istua rauhassa
hetkisen.

Muista vetää vessa,
huuhtoa pissat pois,

Niin kaikilla
mukavampaa ois.

Tuliko pönttöön kissa?
Ei kun pissa.

Tuliko pönttöön
vakka? Ei kun kakka.

Hopsan saa ja tral lal
laa. Lauri poika / Maija
tyttö se kupsahtaa.

Hopsan saa ja tral lal
laa. Näin
pöntölle/potalle
istahtaa.

Tahdon sulle näyttää,
ihan omia taitoja
käyttää.

Pöntölle istun, odotan.
Kohta jo paperia
kurotan.

Vetäisen vessan ja
lopetan.

Tuleeko pönttöön
pissa vai kakka, vai
jääkö tulematta.

Eipä sen väliä,
kannattaa silti koittaa,
ennen kuin nukkari
unilaulut soittaa.

PÄIVÄLEPO:

On aika mennä
nukkumaan, silmät
sulkea, unimaahan
kulkea.

On aika olla ihan hiljaa
vaan, juttelu lopettaa.

Kun lepäät hetkisen,
jaksat taas päivän ja
touhut sen.

Kukkuu kukkuu, kuka
vielä nukkuu
päiväkodin nukkarissa.
Miia se tuli ja herätti,
Matti se ylös ponkaisi.

Uinutaan unille,
hymyllään unikuville.

Unissa seikkaillaan,
hevosella
ratsastetaan.

Unissa lennetään, joka
paikkaan ennetään.

Tässä on sänky
pehmeä, siinä on hyvä
levätä.

Pää tyynyyn laita,
on nukkumisen aika.

Sulje silmäsi, uinahda
vaan. On aika päivän
leikit rauhoittaa.

**Muita
lauluehdotuksia
päiväunille:**

-Lennä, lennä
leppäkerttu

-Lapinäidin kehtolaulu

-Hyvin hiljaa

-Tuku, tuku lampaitani

-Sininen uni

-Nuku, nuku nurmilintu

-Ihme ja kumma

-Peikkoäidin
kehtolaulu

-Katinka

TUNNELORUT:

Kun on vihainen, voi helpottaa, kun sanoo sen. "Olen vihainen!

Poljen jalkaa, murisen!" Mutta kohta helpottaa, kun saa kerrottua sen.

Kun on surullinen, voi helpottaa, kun saa halauksen.

Itkettää, olo apea on. Mutta kohta helpottaa, kun saa halauksen.

Kun on iloinen, hymyilen, tahdon kaikille kertoa sen.

Yhdessä kun ilon jaamme, se kasvaa isoksi Ja kaikki iloa saamme.

Joskus harmittaa, kun peliä voita en. Tahtoisin olla paras YKKÖNEN. Olen silloin pettynyt, häviötä en hyväksy.

Silloin auttaa, kun joku lohduttaa. Yksin en pääse tästä yli, ainakin se on tosi vaikeaa.

Vaikka olen iso jo, välillä aikuista tarvitsen. Aikuista, joka auttaa tästä yli menemään, eteenpäin jatkamaan.

Olen pieni ihminen, kun muhun katsot arvostaen, se antaa mulle tunteen rohkeuden: Olla oma itseni, leikkiä ja touhuta. Kun mut hyväksyt, luokseni pysähdyt, on mulla hyvä olo, kainalossasi turvallinen ja lämmin kolo.

OHJEITA LAULUJEN JA LORUJEN KÄYTTÖÖN

Omalla äänellään voi vaikuttaa paljon siihen, siihen miltä lorut ja laulut kuulostavat.

Jos ohjattava lapsiryhmä on levoton, voi loruja ja lauluja laulaa tai lausua hitaasti ja rauhallisesti.

Jos taas lapsiryhmä on väsyneen oloinen kannattaa lausua tai laulaa iloisesti ja reippaasti. Tätä on hyvä kokeilla pukemistilanteessa innostamaan lapsia toimimaan.

Kuiskaten voi kiinnittää lasten huomion tilanteessa, jossa lapset eivät jaksu keskittyä meneillään olevaan toimintaan.

Äänen painolla leikkiminen kirkas tai möreä ääni toimii myös huomion kerääjänä.

Tärkeintä on lapsiryhmän tunnelman havainnoiminen.

Laulujen ja lorujen lausumiseen tai laulamiseen voi ottaa mukaan myös kehoittimet, kuten kädet tai jalat.

Käsiä voi lyödä yhteen tai muihin kehon osiin.

Jaloilla voi tömistää, hiipiä, tepsuttaa ja hiihtää (jalat osuvat yhteen ja tekevät suhina ääntä)

Liikkuessa paikasta toiseen, voi marssia reippaasti tai löntystä hitaasti.

Loruja ja lauluja voi lausua monella eri tavalla. Mielikuvitusta on hyvä käyttää mukana;

Esimerkiksi leikkimällä eri eläimiä. Jos ollaan jäniksiä, voidaan paikasta toiseen siirtyä hyppien. Jos ollaan perhosia, voidaan paikasta toiseen siirtyä kevyesti ”lennellen”.

Tärkeää ei ole se osaako laulaa ”kauniisti”. Tärkeää on se, että uskaltaa innostua ja käyttää ääntään luovasti ja rohkeasti. Silloin voi antaa lapsellekin esimerkin uskalluksesta käyttää ääntään monipuolisesti eri tavoin.

Lähde: Musiikki varhaiskasvatuksessa, Hip hoi, musisoi

LIITE 4

TEKIJÄNOIKEUDEN LUOVUTUSSOPIMUS

1 SOPIMUSOSAPUOLET

Hanna-Mari Jalava, oikeuksien Luovutuksensaajana (jäljempänä "Luovutuksensaaja")

Nimi/nimet: Sini_____Viliamäki

_____, tekijänoikeuden

luovuttajana/luovuttajina (jäljempänä "Tekijä")

2 SOPIMUKSEN KOHDE

Seuraava keskeneräinen tai valmis teos (jäljempänä Teos):_____4 kpl eri runoia_____joka on tarkemmin määritelty tämän sopimuksen liitteessä 1. Teos sisältää siihen liittyvän suunnittelu- ja kehitystyön yhteydessä syntyneen materiaalin.

LUOVUTUKSEN LAAJUUS:

Oikeuksien kokonaisluovutus.

Sopimuksen mukainen oikeuksien kokonaisluovutus käsittää kaikki Teokseen liittyvät oikeudet, kuten omistustekijän- ja mallioikeudet ja muut materiaaioikeudet (kokonaisluovutus), mukaan lukien rajoittamattoman, maailmanlaajuisen yksinoikeuden julkaista ja muutenkin käyttää Teosta niin, että Teoksesta voidaan valmistaa kappaleita muuttamattomana tai muutettuna, ja niin, että Teosta voidaan saattaa yleisön saataville missä tahansa muodossa ja millä tahansa tavalla kuten levittämällä, näyttämällä julkisesti ja muilla tavoin, sekä oikeuden luovuttaa Teokseen liittyvät oikeudet edelleen.

3 KORVAUS

Oikeuksien luovuttamisesta ei makseta Tekijälle rahallista palkkiota tai korvausta-

4 SOPIMUKSEN VOIMAANTULO

Tämä sopimus tulee voimaan osapuolten allekirjoituksilla-

5 TEKIJÄN VAKUUTUS

Tekijä vakuuttaa, että Teos on hänen oman luomistyönsä tulos, ja että Teosta tai osaakaan siitä ei ole kopioitu internetistä tai muusta lähteestä.

6 SOPIMUSASIAKIRJAT JA SOPIMUSEHDOT

Tätä sopimusta on tehty 2 samansisältöistä kappaletta, yksi kullekin sopijapuolelle. Tämän sopimuksen erottamattomana osana. Tämä sopimusasiakirja liitteineen sisältää tyhjentävästi osapuolten välisen koko sopimuksen.

Liitteet:

Liite 1 Kuvaus tällä sopimuksella luovutettavien tekijänoikeuksien kohteena olevasta teoksesta.

Tekijä on tutustunut Tekijänoikeuksien luovutus sopimuksen yleisiin sopimusehtoihin, jotka hän hyväksyy itseään sitoviksi.

7 ALLEKIRJOITUKSET

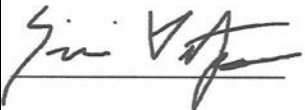
Lahti 08.05.2018

Hanna-Mari Jalava

Lahti 08.05.2018

Tekijä/Tekijät:

Sini Viljamäki

[nimen selvennys]

[nimen selvennys]

LIITE 1-08.05.2018 tehtyyn Tekuanoikeuden

luovutussopimukseen

Teoksen kuvaus:

'Talvi kun tuntuu, niin
takkia päälle Tumput
käsiin ja villasukat jalkaan
Ei Jaada sormet, eikä
varvasta palele
Ne lämpöä tuo ja kylmältä suojaa

Ei vilu ole meille tervetullut

Joten varusteet kuntoon ja ulos vaan.

'Aa aa aurinko paistaa

Retkelle lähtö se
mieltämme maittaa Kipot
ja kannut kantoon vaan
Veikeä päivä tää olla saa.

•Reppu matkaan ja reissuun vaa

Reipasta mieltä matkalle
reppuun mukaa Kun muistat sä
ottaa kaiken tarvittavan Rennosti
voit ottaa vaa.

'Hii hoi! kädet hanaan
huuhtaiset ja saippuaa
Oi joi se on vettä vaan

Näin kätes puhtaaks saat.

Lahden kaupunki

Sivistyksen palvelualue, Varhaiskasvatuspalvelut
Palvelupäällikkö

VIRANHALTIJAPÄÄTÖS

15.03.2018/25 §

Asianumero	D/336/13.00.00.00/2018
Päätöslaji	Tutkimuslupa
Otsikko	Tutkimuslupa/Laulut ja lorut positiivisen vuorovaikutuksen tukena
Päätösperustelut	Sosionomiopiskelijat Emilia Keränen ja Hanna-Mari Jalava ovat hakeneet tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten aiheenaan Laulut ja lorut positiivisen vuorovaikutuksen tukena.
Päätös	Myönnän Emilia Keräselle ja Hanna-Mari Jalavalle tutkimusluvan hakemuksen mukaisesti. Tutkimuslupa myönnetään sillä ehdolla, että yksi valmistunut tutkimustyö toimitetaan päätöksen tekijälle.
Lisätietojen antaja	Palvelupäällikkö Liisa Nurmi, puh. 050 539 1651
Toimivallan peruste	Päivähoitojohtaja 24.8.2011/202§
Nähtävänäoloaika	16.03.2018
Nähtävänäolopaikka	Lahden kaupungin yleinen tietoverkko www.lahti.fi
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimus
Saaja	<u>Emilia Keränen</u> , Hanna-Mari Jaiava
Tiedoksi	Päivi Kulmala/ Liipolan päiväkot Palvelupäällikkö Leena Miettinen Palvelupäällikkö Liisa Nurmi
Asiakirjat	
Liitteet	
Allekirjoitus	Liisa Nurmi Palvelupäällikkö